

İnkılâp Gazetesi'nin Perspektifinden Serbest Cumhuriyet Fırkası

The Free Republican Party from the Perspective of İnkılâp Newspaper

Şavgu AYDIN*

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Şavgu AYDIN

Orcid : 0000-0003-3636-6517
e-posta : savguaydin@gmail.com

* Tarih Bilim Uzmanı

Başvuru tarihi/Submitted date:
23 Şubat 2026
Revizyon talebi/Revision requested:
26 Şubat 2026
Son revizyon/Last revision received:
18 Mart 2026
Kabul edildiği tarihi/Accepted date:
7 Nisan 2026

Atıf/Citation:
Aydın, Şavgu, "İnkılâp Gazetesi'nin Perspektifinden Serbest Cumhuriyet Fırkası", *Journal of History and Strategy* 3 (Mart 2026): 43-73.

Öz

Atatürk döneminde çok partili yaşama geçiş denemesi olarak Türk siyasal yaşamında yer eden Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)'nin kuruluşu ve faaliyetleri, erken Cumhuriyet döneminin özgün bir kesitini oluşturmaktadır. Bu kısa ama önemli deneyimi, arşiv belgelerinin yanı sıra dönemin tanıklarının kaleme aldığı anılardan ve gazetelerden izlemek mümkündür. Bu makalede Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'na yakınlığıyla dikkat çeken İnkılâp gazetesinin haber ve köşe yazıları üzerinden, SCF'nin sözcülüğünü üstlenen *Yarın* gazetesi ile yaşanan polemikler, Fethi Bey'in olaylı Ege gezisi, 1930 Belediye Seçimleri, SCF'nin feshi ve sonrasında yaşananlar, aynı günlerde CHF içerisinde yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. İlk günden itibaren SCF'nin sözcülüğünü üstlenen *Yarın* gazetesi ve gazetenin sahibi Arif Oruç ile mücadeleye girişen İnkılâp gazetesi, SCF lideri Fethi Bey'i de hedef almaktan geri durmamıştır. Özellikle Fethi Bey'in olaylı Ege gezisi sürecinde çok sert bir yayın politikası benimseyen gazete, bu tutumunu 1930 Belediye Seçimleri'nde de sürdürmüştür. CHF'nin siyasal söyleminin şekillenmesinde etkileri de olan İnkılâp gazetesinin haberleri ve köşe yazıları, CHF bakış açısıyla dönemi şekillendiren gelişmelerin ve kişilerin nasıl algılandığının, yorumlandığının ve hangi argümanlarla siyaset yapıldığının önemli ipuçlarını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Fırkası, Serbest Cumhuriyet Fırkası, İnkılâp Gazetesi, Tek-Parti Dönemi, 1930 Belediye Seçimi, Fethi Okyar.

Abstract

The establishment and activities of the Liberal Republican Party (Serbest Cumhuriyet Fırkası, SCF), which marked an early attempt at transitioning to a multi-party system during Atatürk's era, constitute a distinctive episode in Türkiye's political history. This brief yet significant experiment can be traced not only through archival documents but also through the memoirs of contemporaries and the press of the period. This article examines developments through the lens of İnkılâp newspaper—known for its proximity to the Republican People's Party (Cumhuriyet Halk Fırkası, CHF)—focusing on its polemics with Yarın newspaper, which assumed the role of SCF's mouthpiece. The analysis covers the contentious Aegean tour of Fethi Bey, the 1930 municipal elections, the dissolution of SCF, and subsequent events, alongside parallel developments within CHF itself. From the very outset, Yarın newspaper, under the ownership of Arif Oruç, positioned itself as the spokesperson of SCF, prompting İnkılâp to engage in a sustained struggle against both the paper and SCF leader Fethi Bey. Particularly during Fethi Bey's tumultuous Aegean tour, İnkılâp adopted an uncompromising editorial stance, which it continued throughout the 1930 municipal elections. The news reports and opinion columns of İnkılâp not only reveal the contours of CHF's political discourse but also provide valuable insights into how contemporary developments and figures were perceived, interpreted, and contested, as well as the rhetorical strategies employed in the political arena.

Keywords: *Republican People's Party, Free Republican Party, İnkılâp Newspaper, One-Party Era, 1930 Municipal Election, Fethi Okyar.*

Giriş

Okul yıllarından itibaren Mustafa Kemal Atatürk'e en yakın isimler arasında yer alan Ali Fethi Okyar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk TBMM Başkanı'dır. 1924 yılında ise yeni Cumhuriyetin ikinci Başvekili olmuştur. 22 Kasım'da göreve başlayan Fethi Bey, Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat – 15 Nisan 1925) sürecinde Başbakanlık'tan ayrılarak, 8 Mart 1925'te Paris Büyükelçisi olarak görevlendirilmiştir.¹ İsyân günlerinde yürürlüğe giren Takrir-i Sükûn Kanunu, yeni Cumhuriyetin tek partili bir rejim ile yönetildiği, siyaset imkanları ve basın üzerinde katı uygulamaların hâkim olduğu dönemin de başlangıcı kabul edilir.²

4 Mart 1929'da Takrir-i Sükûn Kanunu'nun sona ermesi, 1930 yılında kısa ömürlü bir çok partili sistem denemesine imkân tanımıştır. Muvazaalı ikinci bir parti kurdurulması şeklinde ortaya çıkan bu denemede, Takrir-i Sükûn Kanunu dönemindeki uygulamaların sonuçları ile birlikte, aynı yıllarda tüm dünyayı derinden sarsan ve “*Büyük Buhran*” olarak adlandırılan ekonomik krizin Türkiye'deki yansımaları da etkili oldu. Ayrıca Gazi Mustafa Kemal'in yeni Cumhuriyetin Batılı devletler nezdindeki imajına ve kendinden sonra rejimin sağlıklı işlemesine yönelik arayışları da bu sürecin nedenleri

1 İhsan Sabri Balkaya, *Ali Fethi Okyar*, (Ankara: ATAM Yayınları, 2021) 41-47.

2 Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, (Ankara: Yurt Yayınları, 1981), 127-149.

arasındadır.³ 1946'ya kadar süren tek partili dönem içerisinde, 99 gün süren bir deneyimi kapsayan SCF'li günler, Fethi Bey'in ismini bir kez daha siyasal yaşam içerisinde öne çıkardı.

Dönemin Başbakanı İsmet Paşa'nın notlarında; 20 Nisan 1930'da Mustafa Kemal Paşa ile “*seçimler, muhalefet partisi ve Fethi Bey'in muhalefet başkanlığı*” konularında görüştikleri yer almaktadır.⁴ Bu not, Mustafa Kemal Paşa ile İsmet Paşa'nın 1930 Ağustos'undan aylar önce, ikinci bir partinin, Fethi Bey başkanlığında kurulması üzerine çalıştıklarını göstermektedir. Bu bilgiyi destekleyen farklı bir aktarım ise Gazeteci Asım Us'un anılarından. İsmet Paşa'nın 17 Haziran'da, kendisine gelecek seçimlere bir muhalefet partisinin de katılacağı şeklinde bilgi verdiğini kaydeden Us, Paşa'nın ağızından şunları da eklemiştir: “*Memleketi normal şekilde idare için bu lâzım. Bunu biz yapamazsak kimse yapamaz. (...) Nasıl ki garp memleketleri münakaşa ve mücadeleye alışmış ise biz de alışacağız. Ancak şimdilik fırka meselesinden bahsi muvafık bulmam, daha bir buçuk sene var. Bir sene sonra görüşülebilir.*” İsmet Paşa'nın Us'a söyledikleri arasında kurulacak yeni fırkanın başına Fethi Bey'in geçmesini düşündükleri de yer almaktadır.⁵ İsmet Paşa, muhalefet partisinin genel seçimlere yakın kurulacağını düşünse de Gazi Mustafa Kemal aynı fikirde değildir.

22 Temmuz 1930'da Türkiye'ye dönen Fethi Bey, ertesi gün Temmuz ayı sonuna kadar kalacağı Yalova'ya geçerek, burada bulunan Mustafa Kemal Paşa ile görüşmelerde bulundu. 29 Temmuz'da Paşa, Fethi Bey'den yeni bir parti kurmasını istedi. Temmuz'un son gününe kadar Yalova'da Gazi ile görüşen Fethi Bey, İstanbul'a geçti, 6 Ağustos'ta tekrar Yalova'ya döndü. Mustafa Kemal Paşa ile Fethi Bey arasında sağlanan görüş birliğinin ardından, yeni partiyle ilgili gerekli hazırlıklar tamamlandı ve 12 Ağustos 1930'da, Yalova'dan çektiği telgrafla, İstanbul Valiliği'ne SCF'nin kurulduğunu bildirdi.⁶ Böylece CHF ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF)'nin ardından, Türkiye'nin üçüncü partisi olan SCF faaliyetlerine başladı.⁷

Mustafa Kemal Paşa, yeni partinin hem adını hem de kimlerin katılacağını belirleyen isimdi.⁸ Fethi Bey'in de SCF'yi kurmadan önce Gazi'den talepleri oldu. İlk olarak SCF'nin Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu ve müsaadesi ile kurulduğunu açıklayan,

3 Osman Okyar- Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın Anıları: Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997), 104. Mustafa Kemal Paşa bu konu hakkında dönemin TBMM Başkanı Kazım Karabekir Paşa'dan görüş almıştır. Okyar-Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın*, 66-67.

4 İsmet İnönü, *Defterler (1919-1973)*, (İstanbul: YKY Yayınları, 2020), 116.

5 Asım Us, *1930-1950 Atatürk, İnönü, İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları*, (İstanbul: Vakıf Matbaası, 1966), 13-14.

6 Okyar-Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın* 145.

7 SCF tarihi için bakınız: Ahmet Gülen, *Kronolojik Serbest Cumhuriyet Fırkası Tarihi*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2022)., Fatih Selçuk, “Serbest Cumhuriyet Fırkası Bibliyografyası”, *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/1 (2025): 996-1053., Çetin Yetkin, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı*, (İstanbul: Karacan Yayınları, 1982)., Cemil Koçak, *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006).

8 Ahmet Ağaoğlu, *Serbest Fırka Hatıraları*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), 40. Partinin adı olarak “*Sosyal Cumhuriyet Fırkası*” da düşünülmüştür. Okyar- Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar'ın*, 67. *Yarın* gazetesi ise yeni kurulan partinin nizamnamesini yayınladığı sayısında, partinin adını “*Serbest, Laik Cumhuriyet Fırkası*” olarak kullanmıştır. *Yarın*, 30 Ağustos 1930., 1.

Cumhurbaşkanının tarafsızlığını da içeren bir belgenin basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmasını istedi.⁹ Ayrıca TBMM'de üçte bir temsil talep eden Fethi Bey, ilk etapta 70 milletvekilinin partiyeye katılmasına razı oldu.¹⁰

Yeni bir partinin siyasal yaşama dahil olması, Ankara'da olduğu kadar Anadolu'da da yankı buldu, aynı hareketlilik basına da yansıdı. Anadolu'daki yankı SCF'nin örgütlenme faaliyetleri ile 1930 Belediye Seçimleri'nin iç içe geçmesinden beslenmektedir. Dönemin basınında ise dikkat çeken husus; Takrir-i Sükun Kanunu'nun yürürlükten kalkması ile yaşanan sayısal artış ve özellikle hükümete muhalif yayınların da bu artış içinde görünür olmasıdır. Bu sayede 1930 yılındaki Türkiye'yi ve çok partili sisteme geçiş çabasını, dönemin basınına karşılaştırmalı ve eleştirel bir okumaya tabi tutarak takip etmek mümkündür. Çünkü dönemin gazetelerinin iki parti etrafında kümelendikleri ve siyasi partiler ile kurdukları ilişkiler nedeniyle bağımsız bir yayıncılık anlayışından uzak oldukları unutulmamalıdır. Makalede; bu tespitler doğrultusunda, CHF'yi desteklemek amacıyla yayın hayatına giren, süreç içerisinde yeni partiye karşı iktidar partisinin siyasi söylemini ve tutumunu ortaya koyan İnkılâp gazetesi üzerinden döneme ilişkin bir okuma yapılmıştır. Dönemin imkanlarını ve sınırlarını da belirleyen iktidar, muhalefet ve basın ilişkisini de anlaşılır kılacak olan bu çalışmada, İnkılâp gazetesinin haber ve yorumları ele alınırken, yazılanların tarafsız bir şekilde gerçekleri aktaran metinler olduğu değil, ne amaçla kaleme alındığı ve nelerin hedeflendiği üzerinden yorumlanması amaçlanmıştır.

1. SCF ve Basın

SCF'nin siyasal yaşama dahil olması, ismiyle özdeş “*serbest*” bir havanın ülke geneline olduğu gibi basına da yansımalarına neden oldu. Takrir-i Sükun uygulamalarının basın üzerindeki etkileri¹¹, yerini bu süreçte görece bir rahatlamaya bıraktı. Diğer taraftan dönemin basınına, iki partiden birinin yanında saf tutarak diğer partiye karşı hasmane bir tutum benimsemesi, kısa sürede topluma da sirayet edecek cepheleşmeyi ve ayrışmayı belirleyen ve besleyen bir unsur halini aldı.¹² *Örneğin* Ankara'da yayınlanan *Hakimiyeti Milliye* zaten partinin yayın organıydı. Siirt Mebusu Mahmut (Soydan) Bey'in sahibi olduğu *Milliyet*, yine CHF Milletvekillerinden Yunus Nadi Bey'in Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle İstanbul'da yayınlamaya başladığı *Cumhuriyet*, İzmir'de yayınlanan *Anadolu* gazeteleri, CHF'den yana olan yayın politikalarını SCF'li günlerde de sürdürdü.

9 Bu belge, Okyar ve Atatürk arasında, basın üzerinden gerçekleşen mektuplaşma ile gerçekleşmemiş ve kamuoyu ile paylaşılmıştır. Okyar-Seyitdanlıoğlu, 138-143. Bu mektuplaşma üzerine yapılmış bir inceleme için bkz. Koçak, *Belgelerle*, 173- 178.

10 Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde*, 257. Ne var ki bu sayı 15'te kalmıştır.

11 Zekeriya Sertel, Takrir-i Sükun dönemindeki durumu anılarında şöyle aktarmaktadır: “*Basın sıkı bir baskı altında yaşıyordu. Telefonla gazete başyazarlarına verilen emirlerin dışına çıkılamazdı. En ufak bir hata yüzünden, gazete haftalarca kapatılır, sorumlular mahkemeye verilirdi. Yani tek kelimeyle halk nefes alamıyordu. Havasızlıktan ve hürriyetsizlikten boğuluyordu.*”. Zekeriya Sertel, *Hatırladıklarım*, (İstanbul: Can Yayınları, 2015), 177.

12 Eyüp Öz, *Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Muhalif Ege*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 78-80.

CHF'ye tepkinin güçlü olduğu İstanbul'da¹³ *Son Posta*, İzmir'de ise *Hizmet ve Yeni Asır* gibi gazeteler ise SCF'yi destekleyen bir yayın politikasını benimsedi.

Dönemin kısıtlı imkânları içerisinde parti politikalarını ve faaliyetlerini halka ulaştırmada, kamuoyu oluşturmada en etkili araç olan gazete ve dergilerin iki parti arasındaki mücadele alanlarından biri haline gelmesinin örnekleri yukarıda belirtilen gazetelerle sınırlı değildir. Ünlü gazeteci Ahmet Emin Yalman anılarında, Fethi Bey'in SCF'yi kurduğu günlerde kendisinden partinin çıkaracağı gazetenin başına geçmesini istediğini, bu teklifi kabul etmediğini ve sonunda *Yarın* gazetesinin, partinin yayın organı haline geldiğini aktarır.¹⁴ *Yarın*'ı, CHF'ye muhalif kimliğiyle tanınan Arif Oruç¹⁵ çıkarıyordu.

Arif Oruç'un keskin kalem, SCF'nin sonunu hazırlayan etkenler arasındadır. Ahmet Ağaoğlu anılarından bu duruma dikkat çekerek; SCF'nin kuruluşundan kısa süre sonra belediye seçimlerine katılmasını ve *Yarın* gazetesinin “*karanlık ve bozguncu bir rol üstlenerek*” firkanın “*sözcüsü*” haline gelmesini eleştirmiştir. “*Bu zat Gazi'yi ve Gazi'nin yakın adamlarını okşamakla beraber İsmet Paşa'ya ve Halk Fırkası'na aleyhtarlık ediyor; bazen tenkitlerinde pek ileri gidiyordu. Bununla beraber hakkında nedense başka gazetecilere karşı yapıldığı gibi ciddi tedbirler alınmıyordu*” diyen Ağaoğlu, Arif Oruç'un Mustafa Kemal tarafından korunduğunu öne sürmüştür. Arif Oruç'a ilişkin itirazlarını Fethi Bey'le paylaşan Ağaoğlu; Fethi Beyin kendisine, *Yarın* gazetesinin SCF'nin “*organı olmasını Gazi'nin arzuladığını*” söylediğini de anılarında yazmıştır. Ağaoğlu, kendisinden de bu gazeteye makale istendiğini ve kabul etmediğini, bu nedenle Fırka yönetiminden ayrılmak istediğini kaydetmiştir. SCF yönetici olduğu dönemde, partinin yayını olan *Serbest Cumhuriyet* gazetesi yayınlanmadan önce, Ağaoğlu'nun yazıları, *Son Posta* gazetesinde yayınlanmıştır.¹⁶

13 Mete Tunçay, “CHF'nin 1927 Kurultayının Öncesinde Toplanan İl Kongreleri” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 36(1), 2015.

14 Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz*, Cilt 3 (1922-1944), (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970), 212-213. Bir süre SCF'nin sözcüsü olarak görülen Yarın gazetesine karşı, gün geçtikçe artan tepkiler neticesinde, parti yayın organı olarak *Serbest Cumhuriyet* gazetesi 26 Ekim 1930'da yayınlanmaya başlanmıştır. <https://www.apikam.org.tr/tr/ArsivHizmetDetay/1393> (erişim: 20.02.2026).

15 Çerkez Ethem'in desteğiyle çıkardığı “*Seyyare-i Yeni Dünya*” gazetesiyle tanınan Arif Oruç Yeşil Ordu'nun kapatılması sonrasında İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. Milli Mücadele yıllarında Antalya'da ve İzmir'de gazeteler yayınladı, 1926 yılında, Atatürk'e Suikast davasında yeniden tutuklandı. Bir dönem çeşitli gazetelerde, takma isimlerle romanlar tefrika eden Arif Oruç, yukarıda da değinildiği gibi; 1929 yılı sonunda Takrir-i Sükûn Yasası'nın yürürlükten kalkması ile başlayan ılımlı atmosferden yararlanarak *Yarın* gazetesini kurdu. Büyük Buhran'ın etkilerinin en ağır hissedildiği günlerde, hükümete muhalif bir tutum benimseyen Yarın gazetesi, kısa sürede 80 bin gibi dikkate değer bir tiraja ulaştı. [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/872/Arif-Oruc-C3%A7-\(1893/94-1950\)-ve-Yar-C4%B1n-Gazetesi](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/872/Arif-Oruc-C3%A7-(1893/94-1950)-ve-Yar-C4%B1n-Gazetesi).

16 *Yarın* gazetesi hakkında bir çalışma için bkz. Aytaç Yıldız, “Erken Cumhuriyet Döneminde Siyasal Muhalefet ve Eleştiri: Yarın'ı Okumak”, *Tek Parti Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü* içinde, ed. Ahmet Kızılkaya, (Ankara: Gazi, 2022), 45-68. Ağaoğlu, *Serbest Fırka*, 43-46.

2. İnkılâp Gazetesi

Bu makalede ele alınacak olan İnkılâp gazetesi, 30 Ağustos 1930'da, Ali Naci Bey tarafından yayınlanmaya başlandı.¹⁷ Bu tarihin tesadüf olmadığı; gazetenin ilk sayısında yer alan ve yayın politikasını ortaya koyan tercihler ile öne çıkarılan haberler, aynı günlere denk gelen önemli gelişmelerle birlikte ele alındığında, anlaşılıyor.

İnkılâp gazetesinin ilk sayısının manşetinde, “*Maksat, meslek*” başlığı altında, Gazi Mustafa Kemal'in “*Cumhuriyeti ve buna mesnet olarak Halk Fırkasını tesis ettiği*” belirtilerek, açıkça “*Biz o firkanın adamıyız*” denilmekteydi. Bu haberin devamında ise İsmet Paşa'nın İnkılâp gazetesine gönderdiği 24 Ağustos 1930 tarihli bir mektup yer alıyordu. İsmet Paşa mektubunda şunları dile getirmişti; “*İyi ve açık görmek, bir hakim gibi hükümlerinde adil olmağa çalışmak, memleketi kendi idare ediyormuş gibi mesuliyet hissi taşımaktır.*” İnkılâp gazetesi altına “*maksadımız budur*” notunu eklemişti.¹⁸

İsmet Paşaya hitaben ikinci bir yazı ise; “*İsmet Paşaya açık mektup*” başlığı altında Yakup Kadri Bey'in kaleminden çıkmıştı. “*Siz hedefe vasıl olduğunuz zaman, bizim hayalimiz daha yarı yolda idi*”¹⁹ diyen Yakup Kadri, gazetenin ilk döneminde Ali Naci Bey'den sonra en çok yazısı yayınlanan köşe yazarıdır.

Bu yazılar, gazetenin siyasal konumunu açıkça ilan ederken, yine birinci sayfada, gazetenin sahibi ve başyazarı Ali Naci (Karacan) imzasıyla verilen yazı, ilk sayıdan itibaren SCF yanlısı *Yarın* gazetesinin sahibi Arif Oruç ile sert bir mücadeleye girildiğini göstermektedir. İnkılâp gazetesinin yayınlanabilmesi için iktidarın maddi imkanlar sağladığına ilişkin iddialarına cevap verilen yazıda Ali Naci Bey; “*İsmet Paşayı müdafaa için 35.000 lira almışız! Sarhoş narasından farkı olmayan bu hezeyana verilecek cevap basittir: (...) Kimi neye karşı müdafaa edeceğiz? İsmet Paşayı düşünün bir de İsmet Paşa'nın pislik gibi silip süpürdüğü şu çerkes Etem yamağı, istiklal mahkemeleri artığı Arif Oruca bakın! Bakın da eyyühennas, kim kime çattıyor ve ne günlere kaldık, ibret alın!*” diyerek, yazının devamında; kimsenin emri ve parası ile gazete çıkarmadığını, on beş yıllık gazetecilik birikimiyle gazeteyi “*tesis*” ettiğini söylüyor ve; “*farzı muhal şu veya bu bankadan para alsak bile, bundan sana ne ve yalnız sana değil bundan kime ne?*” diyordu. Yazı ile birlikte kullanılan bir karikatürde ise Arif Oruç ile Ali Kemal beraber gösterilmiştir.²⁰

Aynı konuya ertesi gün de devam eden İnkılâp gazetesi, İsmet Paşa'nın konu hakkındaki şu açıklamasını yayınlamıştır: “*Politikama taraftar bu kadar gazeteci arkadaşım var. Halk fırkasının gazeteleri yok değil ki yeni gazete tesisine lüzum göreyim. Her vatandaş gibi Naci Bey de bir gazete çıkartabilir ve bu gazete de fırkamızın taraftarı*

17 Günlük olarak dört sayfa çıkan İnkılâp gazetesinin adresi, “*Ankara Caddesi, Hususi Daire, İstanbul*”dur. Mes'ul Müdür'ü Sabri Salim'dir. 5 Ocak 1931'den itibaren sayfa sayısı sekiz olmuştur. 152 sayı yayınlanan gazetenin son sayısı, 1 Şubat 1931'de yayınlandı. Gazetenin koleksiyonuna TBMM arşivinden erişilebilir: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/f4bb6442-60f1-4a17-afe4-e6d686546ade> (Erişim: 20.02.2026)

18 *İnkılâp*, 30 Ağustos 1930., 1.

19 Yakup Kadri, “İsmet Paşaya Açık Mektup”, *İnkılâp*, 30 Ağustos 1930., 1.

20 *İnkılâp*, 30 Ağustos 1930., 1.

olabilir.” Ayrıca aynı gazetede, Ziraat Bankası müdürü Şükrü Bey’in, *Yarın* gazetesinde çıkan haberleri yalanladığı da yer alıyordu.²¹

Görüldüğü üzere İnkılâp gazetesi Gazi Mustafa Kemal’e, iktidar partisi CHF’ye ve Başvekil İsmet Paşa’ya olan yakınlığını açık bir şekilde paylaşma gayretiyle yayın hayatına başlamıştır. Hatta İsmet Paşa’nın mektubuna ve beyanatına yer vererek, tutum ve meşruiyetini Başvekil üzerinden şekillendirmiştir. Diğer yandan, muhalefetin maddi birtakım iddiaları karşısında bunları kısaca yalanlamakla yetinirken, polemigi Arif Oruç’un geçmişi üstünden farklı bir zemine taşımış ağır ifadeler ve ithamlar kullanmaktan çekinmeyerek yanıt vermiştir. Yıldız, 1929 yılında yayınlanmaya başlayan *Yarın* gazetesine yönelik eleştirilerin, SCF’nin kuruluşu ile birlikte değiştiğini ve Arif Oruç’un Çerkez Ethem ile olan geçmişinin bu dönemde gündeme getirildiği belirtmektedir.²² Yani bu konuyu gündeme taşıyan Ali Naci Bey’dir.

İnkılâp gazetesinin yayına başladığı tarihin tesadüf olmadığını düşündüren gelişme ise İsmet Paşa tarafından 30 Ağustos 1930’da, Sivas demiryolunun büyük bir törenle açılışının yapılmasıdır. Sivas demiryolu açılış törenine İsmet Paşa’nın çok önem vererek hazırlandığı, SCF’nin eleştirilerine ve siyasetine karşı neler söyleyeceğine dair merak arttırıcı haberler, törenden günler önce basına ve kamuoyuna yansımıştı. Hatta Mustafa Kemal Paşa’nın SCF’li Nuri Bey’e; “*Siz aklınızca İsmet Paşa’ya muhalefet mi yapmak istiyorsunuz? İsmet Paşa yakında Sivas’ta söyleyeceği nutukta sizi paçavraya çevirecektir. Lozan’da Lord Curzon’u ve Avrupa murahhaslarını iskat etmiş olan İsmet Paşa’ya karşı çıkanların aklına şaşarım*” dediği ve SCF’de bir krize neden olduğu bilinmektedir.²³

Sembolik olarak 30 Ağustos Zafer Bayramı’nda, Sivas Kongresi’nin yapıldığı şehirde, ülkenin doğusu ve batısı birbirine bağlanırken, aynı zamanda partinin ilkeleri arasına katılan, ülkenin yeni ekonomi politikası olan Devletçilik, İsmet Paşa tarafından bu açılış töreninde kamuoyuyla paylaşılmıştır.

31 Ağustos tarihli İnkılâp gazetesinde; “*İsmet Paşanın tarihî nutku*” başlığıyla Sivas konuşması yer almaktadır. “*Başvekil muhalefetin bütün tenkitlerine ve itirazlarına en müskit cevaplar verdi*” diyerek, konuşmanın metnini 1., 4. ve 5. sayfalarını tümüyle kapsayacak şekilde verilmiştir.

İsmet Paşa’nın uzun konuşmasında demiryolu ihtiyacı milli mücadele dönemi hatırlatılarak şöyle açıklanmıştır:

“Eğer Ankara-Erzurum demiryolu olaydı Avrupa’nın Sakarya seferine girmesi şüpheli olurdu. Çünkü Ankara’ya gelip demiryollarına hâkim olduktan sonra modern, milli bir devlet kurmak davasını haykıran Büyük Millet Meclisini, arabadan ve heybeden başka bir vesaiti nakliyesi olmayan bir aşiret haline getireceğini zannediyordu.” demiştir. İsmet Paşa; “*Sabittir ki İzmirin servet ve emniyetinin her tehlikeden azade olmasının başlıca vasıtası, Sivaslıların yirmi dört saat sonra İzmirî müdafaa edecek bir imkana*

21 *İnkılâp*, 31 Ağustos 1930., 1.

22 Yıldız, “Erken Cumhuriyet”, 58.

23 Okyar-Seyitdanlioğlu, *Fethi Okyar’ın*, 135-138.

malik bulunmasıyla tahakkuk edebilir.” derken, devletçiliği ise şöyle açıklamıştır: “Liberalizm nazariyatı bütün memleketin güç anlıyacağı bir şeydir. Biz iktisadiyatta hakikaten mutedil devletçiyiz. Bizi bu istikamete sevkeden bu memleketin ihtiyacı ve bu memleketin fikri temayülüdür.”²⁴

Bir gün sonra ise “Nutmun özü” başlığı altında, İsmet Paşa'nın konuşmasının önemli kısımları bir kez daha İnkılâp gazetesinde okuyucuyla paylaşılmıştır.²⁵ Diğer taraftan 1 Eylül'de manşette yine Arif Oruç hedef alınmıştır ve “Fethi beyefendiye sorabilir miyiz?” başlığı altında büyük puntolarla şu ifadelere yer verilmiştir: “Arif Oruç denilen Çerkes Etem yamağını daha ne zamana kadar fikirlerinin neşrine vasıta kılacaktır? Yoksa bu istiklâl mahkemeleri artığı Serbest Cumhuriyet fırkasının dili mi olacaktır? Lûtfen cevap verirler mi?”²⁶

Fethi Bey'in, İsmet Paşa'ya verdiği yanıt ise 2 Eylül 1930 tarihli gazetede “Fethi Beyefendinin cevaplarından birşey anlayamadık...” manşetiyle verilmiştir. Fethi Bey İsmet Paşa'ya dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizi hatırlatarak; buhranın nasıl aşılacağını sormuştur?²⁷

SCF'nin uygulanan Demiryolu siyasetini, halkın yoksulluğu üzerinden eleştirmesi, hükümet ile karşı karşıya geldiği ilk konu olmuştur. Çünkü SCF'liler “halkın kemikleri üzerine” ray döşendiğini dile getirirken, hükümet demiryolunu; ekonomik, askeri ve idari olarak büyük beklentiler üzerine döşüyordu.²⁸

Muhalefet partisinin CHF'den ayrılan vekillerle kurulması, iktidar partisinin içinde, partinin teşkilatlarına ve siyaset tarzına eleştirel bakanların bütünüyle yeni partiye gittiği anlamına gelmemektedir. Parti içerisinde kalarak, yeni dönemi CHF için bir değişim fırsatı olarak gören vekillerde vardı. Bunlardan biri olan Yakup Kadri, “Cumhuriyet Halk Fırkası” başlığıyla kaleme aldığı yazısında SCF'nin kurulmasından İsmet Paşa hükümeti için yararlı sonuçlar beklediğini söyleyerek; “Halk Fırkası teşkilatı yalnız fer'i ve umumi intihabat esnasında harekete geliyor. Sonra devletin herhangi bir şubesi gibi, sükunet içinde, birtakım resmi ve kırtasî muamelelere dalyordu” diyerek, Halk Fırkası içinde oldu bitti sanılan İnkılâp ateşinin ruhları ve kafaları yoğurması pişirmesi zorunluluğunun anlaşılacağına dikkat çekmiştir. CHF ile SCF'nin farklı gerekçelerle kurulduğunun altını çizen Yakup Kadri, CHF üyeleri arasında epeyce gevşeyen bağların “yeniden sıkışacağını” ummaktadır.²⁹ SCF'nin kurulması, CHF teşkilatlarının yetersizliğini ve partinin siyaset üretme konusunda yaşadığı sıkıntıları görünür yapmıştır. Yakup Kadri Bey'in bu yazısında, süreç içerisinde çeşitli arayışları da beraberinde getirecek bu duruma erken bir değini görüyoruz.

3 Eylül 1930 tarihli gazetede, Fethi Bey'in yeni açıklamalarına yer verilerek, “Fethi beyefendi neler yapmak fikrinde?” başlığıyla, SCF liderinin iktidara geldiğinde

24 İnkılâp, 31 Ağustos 1930., 1.

25 İnkılâp, 1 Eylül 1930., 1.

26 İnkılâp, 1 Eylül 1930., 1.

27 İnkılâp 2 Eylül 1930., 1.

28 Emine Gürsoy Naskali, *Celal Bayar Arşivinden Serbest Fırka Anıları*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2015), 30-31.

29 Yakup Kadri, “Cumhuriyet Halk Fırkası”, *İnkılâp*, 2 Eylül 1930., 1.

izleyeceği ekonomik politikalar haberleştirilmiştir. Denk bütçe, güçlü bir devlet bankası ve sabit kurdan vazgeçilmesi Fethi Bey'in ekonomi için reçetesini oluşturmaktadır.³⁰

Aynı gün, “*Sağ sol*” başlıklı yazısında, Fethi Beyin basına yansıyan SCF'nin liberal bir fırka olarak CHF'den daha solda olduğu açıklamasını ele alan Yakup Kadri, sağın geri, solun ileri fikirleri temsil ettiğini, gerinin muhafazakarlık, ilerinin İnkılâpçılık olduğunu tanımlayarak “... *asıl soldan hatta en soldan olan fırka Cümhuriyet Halk Fırkasıdır*” demiştir.³¹

4 Eylül'deki gazetenin ilk sayfasında, imzasız olarak “*Sözün Doğrusu*” köşesinde Arif Oruç'un 150'likler listesine, yer olmadığı için giremediğini savunan kısa bir yazı yayınlandı. Fethi Bey'in Dahiliye Vekili olduğu dönemde hazırlanan 150'likler listesinin, sayının küçüklüğü nedeniyle eksik olduğunu öne süren yazı, Arif Oruç'un yer darlığından bu listeye alınmadığını, bu sayede memlekette kaldığını iddia ediyordu.³²

Yakup Kadri ise köşesinde, “*Fethi Bey'e düşen en büyük görevin gayrımedeni vahşi polemik ananesinden uzaklaşarak Avrupa'da örnekleri görülen medeni bir mücadele organize etmek*” olduğunun dile getirmiştir. “*Bu iş büyük bir İnkılâp işidir. Hatta denebilir ki, bizim için inkılâbın en yüksek, en mühim, en esaslı merhalesini bu teşkil edecektir. Çünkü ancak bu sayede, medenî serpuş taşıyan kafalar medenî insanlar gibi düşünmesini öğrenecek...*”³³

Yakup Kadri, iki partinin liderlerini de karşılaştırdığı bir köşe yazısında, İsmet Paşa'yı idealist, Fethi Bey'i ise materyalist olarak tanımlamıştır. Yakup Kadri'ye göre;

“*Birinin emeli, toplu, güzel ve kuvvetli bir vatanın geniş bir ufuk üzerinde ilk teressümünü görmektir; bütün enerjisi bu yolda hız almış gidiyor. Öbürü ise yalnız bugünün küçük ve âni faydalarını temin etmek maksadını güdüyor. (...) S.C. fırkası lideri bütün materyalistler gibi bir milletin hayatında her şeyi ekonomiyaya irca ettikten sonra bugünün refahı için yarının büyük menfaatlerini şöyle bir yana bırakmağa hazır görünüyor.*”

Bu yazısında iki lider arasındaki zihniyet farklılığının derinliğine vurgu yapan Yakup Kadri son cümle olarak, erken bir tarihte şu dikkat çekici öngörüü yazmıştır: “... *bu iki zıt zihniyetin münakaşa yoluyla müsbet bir neticeye ermeleri ihtimali olmadığı anlaşılıyor.*”³⁴

İlerleyen yıllarda sahipliğini yapacağı *Kadro* dergisi ile devletçilik üzerine bir ideoloji oluşturmaya girişecek olan Yakup Kadri, Fethi ve Ahmet Ağaoğlu beylerin savunduğu liberal görüşleri, büyük buhran ve yükselen tek partili yönetimlerin etkisiyle İnkılâp gazetesindeki yazılarında eleştirmiştir. “*Mucizeler diyarı Şarkta ... henüz ölüye can verildiğini göremedik*” diyen Yakup Kadri, siyasi ve ekonomik alanda öldüğüne inandığı liberalizmi “*gecikmiş, zavallı Türk liberallerinin*”, Türkiye'de diriltmeye çalıştığını düşünmektedir.³⁵

30 Yakup Kadri, “Sağ, Sol”, *İnkılâp*, 3 Eylül 1930., 1.

31 *İnkılâp*, 3 Eylül 1930., 1.

32 *İnkılâp*, 4 Eylül 1930., 1.

33 Yakup Kadri, “Fethi Bey'e Düşen Görev”, *İnkılâp*, 4 Eylül 1930., 1.

34 Yakup Kadri, “İki Lider Arasında”, *İnkılâp*, 5 Eylül 1930., 1.

35 Yakup Kadri, “Hürriyet İsteriz!”, *İnkılâp*, 18 Eylül 1930., 1.

İnkılâp gazetesinde Ali Naci Bey ve Yakup Kadri Bey'in dışında, dönemin pek çok önemli gazetecisinin, farklı periyotlarda makaleleri yayınlanmıştır. Bu isimler ve köşe adları şöyledir: Yusuf Ziya (Ortaç), "İbret Aynası", Burhan Asaf (Belge) "Yarı Siyasi" Haydar Rüştü "Sözün Doğrusu", Falih Rıfkı (Atay) "Politika". Tüm bu yazarların, CHF'ye yakın olduğu bilinen isimler olması, İnkılâp'ın parti ile olan organik bağımlı teyit eder niteliktedir.

İnkılâp gazetesinin ilk günleri değerlendirildiğinde, gazetenin çıkış tarihi olarak 30 Ağustos'un bilinçli olarak tercih edildiği anlaşılıyor. Sivas demiryolunun Zafer Bayramı'na denk gelen açılış töreninde önemli bir konuşma yapan İsmet Paşa'nın, muhalefete karşı hem siyasi söylemini netleştirdiği, hem de bu söylemi en yaygın şekilde kamuoyuna ulaştırmak için harekete geçtiğini söyleyebiliriz. Pek çok muhalif gazetenin desteğini elde eden SCF karşısında, yeni bir gazetenin kurulması, iktidara yakın basın cephesini güçlendirmeye yönelik bir adımdır.

Bu kapsamda yayınlanmaya başlayan İnkılâp gazetesinin, SCF'yi destekleyen *Yarın* gazetesi tarafından daha yayınlanmadan hedef alındığını, İnkılâp gazetesinin de Arif Oruç ile ilk günden itibarsızlaştırmaya dönük bir mücadeleye giriştiğini görüyoruz. İnkılâp gazetesi bunu, Arif Oruç'un Çerkez Etem ile olan geçmişini ve İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmış olmasını sürekli hatırlatan yazılara sıklıkla yer vererek yapmıştır. Gazete, yayınlanmaya başladığı ilk günlerde, SCF lideri Fethi Bey'i Arif Oruç hakkında bir tercih yapmaya zorlamaya çalışmıştır. Arif Oruç'a karşı yürütülen itibarsızlaştırma Fethi Bey ve SCF için henüz geçerli değildir. Büyük olasılıkla Mustafa Kemal'e yakınlığı dikkate alınarak Fethi Bey'e karşı temkinli bir tutum benimsendiğini söyleyebiliriz.

İnkılâp gazetesinin Fethi Bey'e karşı bu temkinli tutumunun özellikle olaylı Ege gezisinde ve 1930 seçimleri sonrasında değiştiği görülecektir. Bu tespiti destekleyen örneklere aşağıda yer verilecektir.

2.1. İnkılâp Gazetesinde Fethi Bey'in Olaylı Ege Gezisi

Fethi Bey gerek partisinin örgütlenmesi gerek ise Belediye Seçimleri için en önemli siyasal çalışmasını, İzmir merkezli Batı Ege gezisi ile yaptı.³⁶ İnkılâp gazetesi de bu süreci yakından takip etti. 2 Eylül'de, "*Fethi B. Anadolu'ya gidiyor*" başlığıyla, ikinci sayfada yer verdiği haberde, Yalova'dan İstanbul'a geçen Fethi Bey'in, partisinin örgütlenme çalışmalarıyla ilgilendiğini ve SCF Umumi Katibi Nuri, İdare Heyetinden Reşit Galip ve Ağaoğlu Ahmet beylerle birlikte, Konya adlı vapurla İzmir'e geçeceğini, bir hafta kalacağı İzmir'de, İsmet Paşa'ya uzun bir nutukla cevap vereceğini yazmıştır.³⁷

4 Eylül'de İzmir'e gelen ve büyük bir kalabalık tarafından karşılanan Fethi Bey ve arkadaşları, 8 Eylül'e kadar şehirde kalarak, çeşitli faaliyetlerde bulundular. 5 Eylül'de

36 Öz, *Serbest Cumhuriyet*, .89-91., Cem Emrence, *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, (İstanbul: İletişim yayımları, 2006), 93. SCF'nin İzmir ilindeki teşkilat çalışmaları üzerine yapılmış bir araştırma için bkz. İhsan Sabri Balkaya, *1930 Sonun Başlangıcı*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2016).

37 *İnkılâp*, 2 Eylül 1930., 1.

Bahri Baba Parkı'nda bir miting düzenleyen CHF ile Fethi Bey'in ziyareti sebebiyle sokakları dolduran SCF'liler arasında olaylar yaşandı. CHP İl binası ve Anadolu gazetesi taşlandı, güvenlik güçlerinin müdahalesi esnasında bir çocuk öldü, yedi kişi yaralandı ve 300 kişi tutuklandı. 6 Eylül'de İzmir'deki işçiler greve başladı. 7 Eylül'de, Fethi Bey Alsancak Stadı'nda büyük mitingini gerçekleştirdi. 8 Eylül'de işçilerin grevi sona erdi, İzmir'de yaşanan olaylar üzerine Mustafa Kemal Paşa SCF ile birlikte olduğu yönündeki haberlere itibar edilmemesini isteyen bir tebliğ yayınladı. Aynı gün Fethi Bey ve arkadaşları Manisa'ya hareket etti. 9 Eylül'de *Cumhuriyet* gazetesinde Yunus Nadi'nin Gazi'ye mektubu yayımlandı. İki parti arasındaki konumunu açıklaması istenen mektuba bir gün sonra Mustafa Kemal Paşa "*Ben CHF umumi reisiyim. Bu teşekküle tarihten bağlıyım*" şeklinde yanıt verdi. 9 Eylül'de Aydın'a geçen Fethi Bey ve arkadaşları, 10 Eylül'de İzmir'e geri döndü ve 11 Eylül'de Balıkesir'e hareket etti. Fethi Bey'in Ege gezisi 12 Eylül'de İstanbul'a dönmesiyle sona erdi.³⁸

İzmir'de gerçekleşen bu hadiseler, yukarıda da ifade edildiği gibi, İnkılâp gazetesi tarafından yakından takip edilmiştir. Gazetenin gelişmeleri aktarırken kullandığı dil, SCF ile iktidar arasında gün geçtikçe artan gerilimi yansıtmaktadır. İnkılâp gazetesinde, olaylı gezinin ilk günü, 5 Eylül tarihli; "*Fethi Bey İzmirde tezahüratla karşılandı. Halka karşı bir hitabe irat etti. 300 kişinin polise hakaret cürmü ile tevkif olunduğu bildirilmektedir.*" manşetiyle verilirken, "*Muhabirimiz Fethi beyin istikbali tezahüratını nasıl tasvir ediyor?*" başlığı altında şu bilgiler aktarılmıştır:

*"Fethi beyi istikbal eden halk kütlesi arasında ekseriyeti işçi, amele ve tüccar teşkil ediyordu. Fethi B. vapurun merdivenlerinden inerken heyecanından sararmıştı. Vapura kadar giden istikbalciler Fethi beye sarılıyor, ağlıyorlardı. Motör bulunmadığı için sandalla Pasaport iskelesine çıktı. Kalabalık o kadar fazla idi ki bu izdiham içinde Fethi beyin ceketi yırtıldı. Bu arada çiğnenenler çoktu. Bir taraftan da davul zurna çalınıyordu. Fethi B. karaya çıkınca halk kendisini taşımaya başladı. Nihayet Fethi B. müşkülatla getirilen otomobile bindi ve İzmir Palas oteline gitti. Orada halka hitaben, bundan evelki telgrafımda bildirdiğim kısa hitabesini iradetti Mülakat ve halk mümessileri bu hitabeye mukabele ettiler. Bu esnada bir ihtiyar Fethi Beye hitaben: '-Senin için canımızı fedaya hazırız, çünkü canımız burnumuza geldi' dedi."*³⁹

İlk sayfadan verilen haberlerde 300 kişinin tutuklandığı, bir bayrak yırtma hadisesinin yaşandığı ve Fethi Beyin konuşmasını İzmir stadyumunda yapacağı belirtilmiştir. Geziyle ilgili ilk haber, ilerleyen günlerde çıkacak haberlere göre daha tarafsız bir şekilde kaleme alınmış ayrıntılar içermesi ve yorumsuz yayınlanmış olmasıyla kayda değerdir.

Ertesi gün İnkılâp'ın manşetinde, İsmet Paşa'nın İzmir'de yaşananlar üzerine yaptığı açıklama yer alıyordu. Paşa; "*Fikirlere muhatap olanların alışmasına mecbur oldukları şey hiçbir sebep ve suretle kanuna muhalif harekette bulunmamaktır*" dedikten sonra, İnkılâp gazetesinin sorusu üzerine şunları söylüyordu: "*Siyasi fikir*

38 Gülen, Kronolojik, 44-64.

39 *İnkılâp*, 5 Eylül 1930., 1.

münakaşalarının zabıta hadiselerile karışması, bahusus bahsettiğimiz feci vak'alar zuhûruna meydan vermesi çok şayanı teessüf bir şeydir; çok teessürü muciptir. Şüphe etmem ki bu hadiseler müfssitlerin ve maksatlarını gizleyenlerin araya karışmasından çıkmış olacaktır.” İsmet Paşa açıklamasına, SCF liderinin ve taraftarlarının fikirlerini özgürce ve emniyet içinde açıklayabilecekleri tedbirleri almaları için, İzmir'deki devlet makamlarına emir verdiğini de eklemiştir.⁴⁰

Aynı gazetede, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya imzası ile Valilere gönderilen tamimin haberi de yer almaktadır. Kaya tamimde “... bazı kimselerin vergiler kaldırılacak, askerlik olmayacak, fes giyilecektir, Türk harfleri kalkacaktır gibi makus ve menfi propagandalar ile muhtelif maksatlar gizleyen işaatlarda buldukları ve halkı kanuni mükellefiyetlerini ifadan kaçmağa tahrik ettikleri Vali Beylerden gelen raporlardan anlaşılıyor” diyerek, bu tarz propaganda yapanları mahkemeye çıkarmaları için gerekenin yapılmasını istemiştir.⁴¹

“İzmir tezahürü” başlığı ile yaşananları yorumlayan Ali Naci Bey ise yaşananların CHF idaresinde yeni bir safha açtığını söylüyordu.⁴²

İnkılâp gazetesi, İzmir olaylarına 7 Eylül'deki sayısında da geniş yer vermiştir. “İzmirin temiz halkını bu çirkin hadiseden tenzih ederiz” manşetiyle çıkmış; “İzmirin yiğit evlatları silahını ne zaman kullanacağını bilir!” başlığıyla Bahribaba parkında düzenlenen CHF mitingine ve Halk Fırkası binası ile Anadolu gazetesinin taşlanması sert tepki göstermiştir. İzmir'de çıkan Hizmet, Yeni Asır ve Halkın Sesi gazetelerini, olayları kışkırtmakla suçlayan İnkılâp gazetesi, yalnızca 9 kişinin tutuklandığını yazmıştır. İlk sayfada “Ey hürriyet... Senin namına ne cinayetler işleniyor!” başlığıyla, İsmet Paşa'nın kumandası altındaki ordunun sekiz yıl önce Çerkes Etem ve Arif Oruç tarafından arkadan vurulduğunu hatırlatarak, yaşananları eleştirmiştir. Gazetenin birinci sayfasındaki bir diğer köşe yazısı ise Yakup Kadri imzalıdır ve “Zavallı Fethi bey” başlığını taşımaktadır. Fethi beyin “bir sokak çirkefine” battığını söyleyen Yakup Kadri, işgalden kurtarılan İzmir'in sekiz yıl gibi kısa bir sürede bu kadar değişmesinin “tasavvur edilemez” olduğunu belirtmiştir. Taşlanan gazetenin işgal döneminde de taşlandığını hatırlatan Yakup Kadri, Fethi Bey'e “bu adamların sizin yanınızda ne işi var?” diye sormuştur. “Biz Fethi Beyin yerinde olsaydık, bu bulanık şehrin evvelâ asıl İzmirli arayıp bulmağa çalışır ve sözümüzü ancak ondan sonra söylerdik” diyen Yakup Kadri, Fethi Beyin “bu çirkin” olayları unutturmak için ne yapacağını da merak etmektedir?⁴³

Yakup Kadri Bey'in yazdıkları; hem Halk Fırkası içinde Mustafa Kemal Paşa'ya yakın bir milletvekili hem de önemli bir aydın olarak, İzmir'de yaşananlara CHF'lilerin verdikleri tepkiyi ve olayları nasıl yorumladıklarını göstermesi açısından dikkate değerdir.

40 İnkılâp, 6 Eylül 1930., 1.

41 İnkılâp, 6 Eylül 1930., BCA. 490-01-1-4-14

42 Ali Naci, “İzmir Tezahürü”, İnkılâp, 6 Eylül 1930., 1.

43 Yakup Kadri, “Zavallı Fethi Bey”, İnkılâp, 7 Eylül 1930., 1.

İnkılâp gazetesinin 8 Eylül günü çıkan sayısında Fethi Bey'in, İzmir'de gerçekleştirdiği miting ve günlerdir beklenen konuşması; “*Dağ, doğura doğura nihayet bir fare doğurdu*” manşetiyle verilmiştir. “*Fikir kılığı itibarile inkisarı hayal uyandırdı*” denilen konuşmanın 5-6 bin kişi tarafından dinlendiği, “*Nutukta herkesin beklediği tilsimlerden eser olmadığı*” iddia edilmiştir. Bu haberde, Fethi Beyin konuşmasının içeriğiyle birlikte, mitinge katılan insan sayısı çok düşük verilerek küçümsenmektedir. Fethi Beyin İzmir’e geldiği gün yaşananları daha nesnel aktaran İnkılâp, miting için çok farklı bir tutum benimsemiş görünüyor. Yakup Kadri ise köşesinde, bu konuşmada yer alanlardan çok daha fazlasının Meclis çatısı altında tartışıldığını en iyi bilenlerden birinin Fethi Bey olduğunu, Fethi Bey’in de geçmişte devletçi olduğunu yazmıştır.⁴⁴

İzmir’in kurtuluş günü olan 9 Eylül’de, İnkılâp gazetesi “*Gazi Hazretleri ve Yeni Fırka*” manşetiyle çıkmış, Mustafa Kemal’in yeni fırka ile beraber olduğuna yönelik yayılan söylentilerin gerçek olmadığının altını çizmiştir. Ali Naci Bey, “*Meşhur nutuk*” başlıklı, Fethi Bey’in konuşmasını yorumlayan yazısına SCF’nin Gazi’nin izniyle kurulduğunu hatırlatarak başlamıştır. Fethi Bey’in “*tek fırkâlı idarenin intaç ettiği mes’uliyetsizliği hoş görenler*” ifadesini eleştiren Ali Naci Bey; “*Gazi hazretleri Halk fırkası tarafından Reisicümhur intihap edilmiş ve hükümet reisini ise Gazi Hazretleri intihap etmiştir. (...) devlet reisini yaptığı hükümetin haricinde kalmış farzederek, Halk Fırkası ile onun temelini ayrı ayrı mutalea etmek, yukarıki safsataya mahal bırakan başlıca hata olsa gerektir.*” diye yazmıştır.⁴⁵

İnkılâp gazetesi, 10 Eylül’deki sayısında da Gazi ile CHP birlikteliğini işlemeye devam etmiştir. Mustafa Kemal’in *Cumhuriyet* gazetesi sahibi Yunus Nadi’ye verdiği ünlü cevabı olduğu gibi yayınlayan gazete; “*Gazi Vaziyetini Millete İzah Ediyor*” manşetiyle çıkmıştır. Bu haber sonrasında İzmir’de “*sükûn avdet etti*” diye yazan İnkılâp gazetesi, grevlerin sona erdiğini, İzmir’de “*emsalsiz tezahüratlar*” eşliğinde kurtuluşun kutlandığını ve şehirde “*şuurlu bir kalabalık*” olduğu yazmıştır. CHF’nin İzmir’in kurtuluşu etkinliğine 100 bin kişinin katıldığını aktaran İnkılâp gazetesi, dönemin TBMM Başkanı Kazım (Özalp) Paşa’nın, Fethi Bey’e önemli tavsiyelerde bulunduğunu da kaydetmiştir. Kazım Paş’a’nın, İzmir’deki durumu öğrenmek, tarafları dinlemek ve Mustafa Kemal Paş’a’nın görüşlerini İzmir’de yapılacak toplantıda açıklamak üzere gönderildiği anlaşılıyor.⁴⁶ Fethi Bey’in ve İzmir Valisi Kazım Bey’in Ankara’ya çektiği telgraflar, süreç hakkında Ankara’nın harekete geçmesine neden olmuştu. Habere göre Kazım Paşa, Fethi Bey’in İzmir Valisi’ni şikayet için Dahiliye Vekaletine çektiği telgrafi haksız bulmuştur. Diğer taraftan, aynı günkü bir başka haberde, Fethi Bey’in ve Adliye Vekili Mahmut Esat’ın da bulunduğu ve akşam 21.00’de başlayan bir toplantının sabah 06.00’ya kadar sürdüğü, ikili arasında “*samimi fakat şiddetli bir münakaşa*” yaşandığı yer almıştır. Haber, bir uzlaşma imasıyla, Fethi Bey ve Mahmut Esat Bey’in şehitlik ziyaretinde el ele tutuştukları belirtilerek bitirilmiştir.⁴⁷

44 Yakup Kadri, “Bu muydu?”, *İnkılâp*, 8 Eylül 1930., 1.

45 Ali Naci, “Meşhur Nutuk”, *İnkılâp*, 9 Eylül 1930., 1.

46 Öz, *Serbest Cumhuriyet*, 104-106.

47 *İnkılâp*, 10 Eylül 1930., 1.

Mustafa Kemal'in basına yansıyan açıklamaları SCF liderine Balıkesir dönüşünde sorulmuş ve açıklamaları İnkılâp gazetesinde de yer almıştır. “*Dün ile bugün arasında değişmiş en küçük bir nokta yoktur*” diyen Fethi Bey, gazetecilere Gazi'nin kendisine yazdığı mektubu okuduktan sonra, Yunus Nadi'nin “*Gaziyi kendisine maletmeye çalıştığı iddiasını tekzip etmiştir.*” Fethi Bey; “*... cümhuriyetin muhafazası Nadi Beyin yedi emanetine tevdi olunmuş değildir. Cümhuriyet mefkûresine aşık olan milyonlarca Türkün bunu muhafazada Cumhuriyet gazetesi başmuharriri ile müsabaka edeceklerinden eminim*” diyordu.⁴⁸

Fethi Bey'in olaylı Ege gezisi sonrasında, SCF'yi destekleyen gazetelerden, İstanbul'da *Son Posta*'nın mesul müdürü Rağıp Bey, İzmir'de *Hizmet*'in baş yazarı Zeynel Besim ve avukat Bedri, *Yeni Asır* gazetesinden Behzat Arif ve Abdullah Abidin Beyler ile birlikte tutuklandı. 14 Eylül'de bu gelişmeyi haberleştiren İnkılâp, bir gün sonra Fethi Beyin gazetecilerin tutuklanmasını protesto ettiği açıklamaya yer vermiştir. Fethi Bey, basın özgürlüğü ile bağdaştırmadığı bu gelişmeyi eleştirdiği açıklamasında, CHF'yi destekleyen İzmir'deki *Anadolu* gazetesini suçlamış, adaletin tarafsız olmasını istemiştir.⁴⁹

Yukarıda ana hatlarıyla aktarılan İnkılâp gazetesinin yazdıkları toplu olarak değerlendirildiğinde, Fethi Bey'in Ege gezisinin, CHF'nin SCF'ye bakışını derinden etkilediği görülecektir.⁵⁰ Ağustos ayında kontrol altında tutulabileceği düşünülerek izin verilen muhalefet partisinin bir ay gibi kısa bir sürede, Batı Anadolu'da rejimin kırılganlığını gösteren güce ulaşması, iktidar partisinin SCF'ye bakışını düşmanlaştırmıştır. CHF'ye göre; Halk Fırkası'nın başında Batı Cephesi Komutanı vardı ve düşman işgali unutulmuş olamazdı. Yaşananlar, işgal günlerinde yaşananlara benziyordu. En kötüsü gerçekleşmiş ve Milli Mücadele döneminde düşmanla işbirliği yapanlar, Cumhuriyete karşı olanlar, rejim düşmanları Fethi Bey'in arkasında toplanmışlardı. İnkılâp gazetesinin Fethi Bey'in gezisi boyunca yazdıkları, bu tespiti doğrulayacak satırlarla doludur. Gazetenin ilk günlerinde Arif Oruç ile sınırlı olan sert üslubu, İzmir'de yaşanan olaylarla birlikte Fethi Bey'i de kapsayan bir mahiyet kazanmıştır. Özellikle gazetede yayınlanan karikatürler dikkat çekicidir. 6 Eylül'de Fethi Bey ile Arif Oruç birlikte çizilmiş, karikatürün altında; “*Fethi Beyin nimresmî organı olduğuna şüphe kalmadığına göre uşağına bakıp Efendisini anlıyabiliriz.*” yazısı yer almıştır.⁵¹ Uşak olarak kastedilen Arif Oruç'tur. Oruç'un İnkılâp sayfalarında “*vatan haini*” olarak suçlandığı hatırlanırsa, Fethi Bey'in de artık hedef alındığı açıktır. Bir diğer karikatürde ise “*Devlet İşleri*”ni sırtlamış olan İsmet Paşa'nın karşısında kısa kalacak şekilde çizilen Fethi Bey için “*Boyuna boşuna bakmadan!*” ifadesi kullanılmıştır.⁵² İnkılâp gazetesinin karikatürlerinde, Fethi Bey ve Arif Oruç ile birlikte hedef alınan üçüncü ismin Ağaoğlu Ahmet Bey olduğunu da belirtmek gerekir.

48 *İnkılâp*, 10 Eylül 1930.

49 *İnkılâp*, 15 Eylül 1930., 1.

50 Abdülhamit Aşar, *Serbest Cumhuriyet Fırkası*, (Ankara: Maarif Mektepleri, 2018), 139-144.

51 *İnkılâp*, 6 Eylül 1930.

52 *İnkılâp*, 12 Eylül 1930., 1.

İnkılâp gazetesinin, Fethi Bey'in İzmir günlerinde Mustafa Kemal Paşa'nın SCF'ye destek vermediği, CHF'den ayrılmadığı yönündeki haberleri öne çıkarması, halk arasında Gazi'nin CHF'den ayrıldığı, SCF'ye destek verdiği söylentilerinin etkili olduğunu gösteriyor.⁵³ Bu gidişat CHF Milletvekili olan Yunus Nadi Bey'i de harekete geçirmiş ve basın üzerinden açıklanan mektuplarla faaliyete geçen SCF karşısında, Mustafa Kemal Paşa CHF safındaki yerini koruduğunu açıklamak zorunda bırakmıştır. Kısacası, SCF'nin İzmir'de görkemli başlayan teşkilatlanma adımları, gelişmeye değil, sonuçlanmaya yönelmiş adımlar olarak parti tarihindeki yerini almıştır.

Eylül ayında ülke genelindeki siyasi gelişmelere paralel olarak, CHF'de parti içine yönelik başlayan çalışmalar dikkat çekicidir.⁵⁴ CHF Milletvekili de olan Yakup Kadri Bey'in İnkılâp gazetesindeki makalelerinde ipuçları bulunan; iktidar partisi içindeki sıkıntılara yönelik çözüm arayışları, Eylül ayında atılan adımlarla yeni bir sürece evrilmiştir.

CHF'deki parti içi gelişmelere yönelik ilk haber 18 Eylül tarihli gazetenin manşetinden verilmiştir. Parti içinde “*esaslı bir ıslahat*” yapmak için “*Halk fırkasında altı kişiden mürekkep bir ıslahat komitesi teşkil edilmiş ve bu zevat Ankarada içtimaa davet olunmuştur*” başlığı altında verilen haberde; “*Yeni fırka meydana çıktıktan sonra, şurda burada ileri sürülen belli başlı şikayetlerin İsmet paşadan, hükümetten, hatta Meclisteki fırka grubundan ziyade, mutemetlere ve bazı yerlerdeki fırka teşkilatlar ile bunların hattı hareketlerine ait olduğu görülmektedir. Memleketin bazı taraflarında firkanın nüfuzunu suistimal eden ve mensup oldukları yüksek fikir teşekkülünün maksat ve gayelerine uygun hareket etmeyen adamlar yok değildir. Karşı firkanın zuhuru ile beraber denebilir ki, bunların kusurları ve Halk fırkasının aksayan, ıslaha muhtaç tarafları daha iyi tebarüz etmiştir*” denilerek, komitede yer alan isimler belirtilmektedir: Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Afyon meb'usu Ali, İş Bankası U. Müdürü Mahmut Celâl, Fırka Katibiumumîsi Saffet, Nafia Vekili Recep ve Hamdullah Suphi.⁵⁵

Diğer taraftan; 1927 seçimleri sonrasında dördüncü kez Başbakan olarak hükümeti kuran İsmet Paşa, Ağrı İsyanı'nın bastırıldığı⁵⁶ ve SCF'nin siyasal yaşama dahil olduğu 1930 Eylülünün son günlerinde istifa etti. 23 Eylül'de İsmet Paşa'nın istifa edeceğini haberleştiren İnkılâp, aynı gün toplanacak Fırka Grubu'nda, parti içinde yapılması planlanan ıslahat çalışmalarının ela alınacağını da ayrı bir haber olarak ilk sayfasına taşımıştır.

53 Fatih Selçuk, “Ahenk Gazetesi Başyazarı Mehmet Şevki Ertuğrul'un Serbest Fırka Hatıratı ve Tek Parti Dönemine Dair Düşündükleri”, *Belgi Dergisi*, 29 (2025), 173-174.

54 Fethi Bey'in Ege gezisinin CHF'deki etkilerini gösteren bir belge için bkz. BCA. 490-01-63-240-3.

55 *İnkılâp*, 18 Eylül 1930., 1., Ahmet Ağaoğlu anılarında SCF'nin geniş kitlelerce desteklenmesinin İsmet Paşa ve arkadaşlarını çeşitli önlemler almaya sevk ettiğini belirterek; “Fırka mensupları arasında kırk kişilik hususî bir Mücadele Meclisi kuruldu. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey valilere, kaymakamlara ve nahiye müdürlere gönderdiği müteaddit sirkülerlerle devlet makinesini harekete getirdi ve Halk Fırkası'nı himaye yolunda uyanık olmalarını emretti” demektedir. Ağaoğlu'na göre İsmet Paşa ve çevresi SCF aleyhine Gazi'yi de etkiliyorlardı. Ağaoğlu, *Serbest Fırka*, 51.

56 1926-1930 yılları arasında Ağrı ve çevresinde etkili olmuş bir kalkışmadır. Üç ayrı askeri operasyon düzenlenerek bastırılmıştır.

24 Eylül'de SCF lideri Fethi Bey Gümüşhane Milletvekili seçilerek Meclis'e girdi.⁵⁷ İstifa eden hükümetin faaliyetleri Meclis gündeminde ele alınırken, kabine üyelerinin istifalarında SCF etkisi başlıca konular arasındaydı. SCF ilk muhalefet sınavını Meclisteki bu görüşmelerde verdi.⁵⁸ Mustafa Kemal Paşa tarafından, İsmet Paşa bir kez daha hükümeti kurmakla görevlendirildi. İnkılâp gazetesi bu gelişmeyi, İsmet Paşa'nın istememesine rağmen, Gazi'nin ısrarı ile yeniden Başvekil olmayı kabul ettiğini vurgulayarak haberleştirmiştir. Aynı gazetede yer alan bir diğer haberde ise “*İsmet Paşa'nın Fırka teşkilâtı hakkındaki projesi kabul edildi*” denilirken, Halk Fırkası'nın benimsediği yeni teşkilatlanmada “*mutemetlik ve müfettişlik*” uygulamalarına son verildiği, seçimle gelecek yerel heyetlerin yönetimlerde görev alacağı belirtiliyordu.⁵⁹

1930 Eylülünün son haftasında yaşanan hükümet krizini, yeni bakanları kabul ettiği sırada; “*Eğer İsmet Paşa hükümet teşkili kabulden sureti katiyede imtina etseydi başvekaleti bizzat deruhte etmekten başka çare kalmazdı.*” şeklinde konuşan Mustafa Kemal Paşa da doğrulamıştır. İnkılâp gazetesinin aktardığına göre; “*Ya ben, ya İsmet Paşa*” diyen Cumhurbaşkanı⁶⁰, bu sözleriyle yaklaşan Belediye Seçimleri öncesinde parti içinde ve SCF karşısında İsmet Paşa'nın elini de güçlendirmiş oluyordu. Bu dikkat çekici açıklamada, SCF'nin kurulduğu günlerde, Fethi Bey'in isteğiyle tarafsız kalacağını açıklayan Mustafa Kemal Paşa'nın, kriz anlarında CHF lideri olarak radikal kararlar alabileceğinin ilk işaretini görüyoruz. *Yarın gazetesi* tarafından yalanlan bu beyanat, birkaç gün sonra yine Gazi'nin şu demeciyle doğrulandı. “*... milletin umumî temayülü benim şu veya bu zaruret karşısında başvekil olmamı icap ettirirse bu vazifeyi kemali tevazu ve minnetle ifaya müheyyayım. (...) Amerika sistemini memleketimizde tatbik etmeği hiç hatırıma getirmedi. Sistemsiz ve kanunsuz tarzda Reiscümhurlukla Başvekaleti birleştirmeyeği asla düşünmedim. Ve düşünenecek adam olmadığım bütün milletçe malûmdur zannederim.*”⁶¹

2.2. İnkılâp Gazetesinde 1930 Belediye Seçimleri

1-20 Ekim 1930 tarihleri arasında gerçekleşen Belediye Seçimleri, Türkiye'nin ilk tek dereceli seçimidir ve kadınların da yine ilk kez seçme seçilme hakkına kavuştuğu seçimler olması nedeniyle Türk siyasal yaşamında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ne var ki bu seçimlerde, SCF'nin harekete geçirdiği geniş kitlelerin yarattığı ortam, CHF yanlısı memurların tutumuyla birleşince, tartışmalı olayların yaşandığı sonuçlar da üretmiştir.

Seçimler İstanbul'da 5 Ekim Pazar günü başladı. SCF'nin 117 aday gösterdiği İstanbul, 77 adayının olduğu İzmir⁶² ile birlikte iddialı ve etkin olduğu seçim bölgeleriydi.

57 *İnkılâp*, 25 Eylül 1930., 1.

58 *İnkılâp*, 26 Eylül 1930., 1.

59 *İnkılâp*, 27 Eylül 1930., 1.

60 *İnkılâp*, 28 Eylül 1930., 2.

61 *İnkılâp*, 4 Teşrinievvel 1930., 1.

62 Yetkin, *Serbest Cumhuriyet*, 188-190.

Antalya⁶³ ve Samsun da bu listeye eklenebilir.⁶⁴

5 Ekim tarihli sayısında İstanbul Belediye Meclisi seçimlerinin başladığını duyuran İnkılâp gazetesi, vatandaşı Halk Fırkası adaylarına oy vermeye çağırmıştır. Halk Fırkası'nın beyanamesine yer veren gazete; CHF imzalı şu bilgileri aktarmıştır: “Aziz ve sevgili Hemşeri! Büyük inkılâbın binlerce şehit kanı ile sulanan samimi hadimi olan C.H. Fırkası İstanbul belediye intihabatında sana şu candan nasihatleri veriyor: Yurdunu seven vatandaş! Karanlık günlerin hicranını, dünkü mazinin seni esir eden sefaletini düşün ve sana ancak Büyük Gazinin izinde yürüyen, öz firkanın yar olacağını unutma. Onun mücerrep ve temiz namzetlerini tereddütsüz intihap et. Çünkü senin için, yurdun için, İnkılâp selameti için doğru yol ancak budur.”⁶⁵ Beyanname ve gazetede yayınlanış tarzı, CHF'nin seçim propagandasını, Kurtuluş Savaşı'nı hatırlatma ve Gazi Mustafa Kemal'i öne çıkarma üzerine kurduğunu ve bunu partiye yakın gazeteler aracılığıyla duyurduğunu gösteriyor. Bu beyannameye SCF'nin yanıtı mahiyetindeki beyanname 6 Ekim'de ilan edildi fakat İnkılâp gazetesinde yayınlanmadı.⁶⁶

SCF Yerel Seçimlerde İstanbul adayları içerisinde 13, İzmir adaylarında ise 4 azınlık mensubuna yer vermişti.⁶⁷ İnkılâp gazetesi, SCF'nin bu tercihini, seçim haberlerinde azınlıkların SCF'ye oy verdiğini iddia ederek, suçlayıcı bir argümana dayanak yapmıştır. ⁶⁸ Bu haberler Milli Mücadele yıllarında yaşananların tazeliğini koruduğu 1930'larda azınlıklara bakışı göstermesi açısından kayda değerdir. Yalnızca azınlıkla için değil aynı yıl yaşanan Ağrı İsyanı da İnkılâp gazetesinin haberlerinde SCF'ye karşı kullanılmıştır. “Nereye gidiyoruz?” başlıklı haberde “’Ağrıdağda kardeşlerimizi öldürenlere rey vermeyin!’ diye bağırdılar” denilmiştir.⁶⁹ Bir gün sonraki sayıda ise; “Serbestçiler nasıl adamlarla çalışıyor biliyor musunuz?” denilerek şu iddia öne çıkarılmıştır: “Geyve Boğazında Anzavur çetesinden esir edilen bazı kimseler de Fethi Bey Fırkasının adamları arasındadır.”⁷⁰

63 SCF'nin Antalya'daki örgütlenmesi ve 1930 Belediye Seçimlerinde yaşananlar için bkz. Naskali, *Celal Bayar Arşivinden*, 15-80.

64 SCF'nin seçim çalışmaları hakkında bir inceleme için bkz. Emrence, *99 Günlük*, 163-190. İstanbul seçimleri hakkında bkz. Ahmet Gülen, “1930 İstanbul Belediye Seçimleri”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39 (107), 2023: 177-210. <https://doi.org/10.33419/aamd.1301518>. Antalya seçimleri hakkında bkz. İhsan Sabri Balkaya, “1930 Antalya Belediye Seçimleri ve Yansımaları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2018, 22(2): 1075-1091. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/494422>

65 *İnkılâp*, 5 Teşrinievvel 1930., 1.

66 CHF'yi destekleyen gazetelerde yer bulamayan beyanname: “...Hür doğmuş ve hür yaşamış bir fertsin. Hiçbir tazeyka ve hiçbir tehdiye ehemmiyet vermeyerek reyini serbestçe kullan. Seni hürriyete ulaştıracak olan serbest Cumhuriyet Fırkasıdır. Serbest Cumhuriyet Fırkası mütegalibe saltanatına nihayet verecektir. Ve seni yükseltecektir. Reyini serbest Cumhuriyet Fırkasına ver... O seni kurtaracaktır...” deniliyordu. BCA, 030-10-82-336-29. SCF beyannamesinde; halkın hür olmadığını, mütegalibe, yani zorba saltanatına son verileceğinin ve gerçek kurtarıncının SCF olduğunun söylenmesi dikkat çekicidir. Seçimlerin başında olabilecek yolsuzluklara ve baskılara da işaret eden beyanname, SCF yurttaşlardan “cesur ve uyanık” bulunarak serbestçe oyunu kullanmalarını istemektedir. İki beyanname arasındaki fark, iki parti arasında gün geçtikçe derinleşen uçurumu da anlaşılır kılıyor.

67 Rıfat N. Bali, “1930 Seçimleri ve Serbest Fırka'nın Azınlık Adayları”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 167, (Kasım 1997), 25-34.

68 *İnkılâp*, 6 Teşrinievvel 1930., 1.

69 *İnkılâp*, 11 Teşrinievvel 1930., 1.

70 *İnkılâp*, 12 Teşrinievvel 1930., 1.

Asayiş olaylarının ve müdahale haberlerinin eksik olmadığı İstanbul seçimlerinde, İnkılâp gazetesinin SCF karşıtı tutumu haberlerine yansımaya devam etmiştir. Olay çıkartanların SCF'liler olduğu yönündeki haberlerin yanı sıra, 9 Ekim tarihli gazetede Ali Naci imzalı baş yazıda, Fethi Bey “*murakabe fırkası kurmak yerine kendisini iktidara çıkarmak için sandalye şeklinde fırka*” kurmakla eleştiriliyor, Dahiliye Vekiline atıfla; “*Menemende fesler kalıplandı, Balıkesirde tekkeler süpürüldü, Akhisarda yeşil bayrak çıkarıldı*” denilerek, Fethi Bey'in arkasına saklanarak rejime saldıranların önce bugünü, sonra Fethi Beyi yıkacakları iddia ediliyordu.⁷¹ Bu iddiaların en çarpıcı yanı, SCF hakkında iktidara gelmesi beklenmeyen, yalnızca “*murakabe*” yani “*denetim*” için izin verilen bir parti olduğunun açıkça dile getirilmesi ve bunun normal bir durummuş gibi savunulmasıdır. Günümüzde SCF deneyimini aktaran hatıratlarda bolca dile getirilen ve bu nedenle bir genel kabul dönmüş olan SCF'nin; “*muvaazaa*” yani “*anlaşılarak izin verilen*” ve “*muhalafette kalması*” beklenen bir parti olduğunun, henüz 1930 Belediye Seçimleri devam ederken bir eleştiri ve gerekçe olarak SCF'ye karşı kullanılması, istisnai bir örnek teşkil ediyor. Oysa ki, hatırlanacağı üzere Fethi Bey, iki ay önce Yalova'da, Gazi Mustafa Kemal ile yaptığı görüşmeler neticesinde SCF'nin başına geçmeyi kabul etmişti. 10 Ağustos akşamı, Necmettin Sadık Bey'in *Akşam* gazetesinde yayınlanması için bizzat Gazi'nin dikte ettirdiği uzun bir açıklama kaleme alınmış ve Fethi Bey bu açıklamada “*İktidar mevkiine geçmek arzusunda mısınız?*” sorusuna, “*Elbette, başka türlü noktai nazarımızın tabikine imkân var mı?*” yanıtını vermişti.⁷² Şimdi ise iktidarın sözcülüğünü yapan bir gazetede, açıkça Fethi Bey iktidar olmayı istemekle suçlanıyordu.⁷³

Seçim boyunca devam eden olayların dozu ile birlikte Ali Naci Bey'in yazıları da şiddetlenmiştir: “*Bazı sandık başlarında esen hava ihtilâl havasıdır*” diyen Naci Bey, “*Hürriyet değil, faşizm gibi bir idare istiyoruz!*”⁷⁴, “*Bütün yıktıklarımızı yeniden kuracak olduktan sonra İstiklal mücadelesini niye yaptık?*” diyordu.⁷⁵

71 Ali Naci, “Anarşi”, *İnkılâp*, 9 Teşrinievvel 1930., 1.

72 Okyar-Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar*'ın., 133.

73 Ahmet Ağaoğlu anılarında, Fethi Bey'in “*ikbalcilikle, hükümet başına geçme hırsı ile*” suçlanması; *Yarın* gazetesinde Arif Oruç'un Fevzi Paşa'nın Cumhurreisi olmasını, Gazi'nin ise Başvekâlete geçmesini öneren bir yazıdan sonra başladığını aktarıyor. Arif Oruç'un Fethi Bey'e yakınlığı nedeniyle bu öneri Fethi Bey'e maledilmiş ve CHF'liler tarafından Fethi Bey suçlanmaya başlanmış. Ağaoğlu, *Serbest Fırka*, 85. Avşar, *Serbest*, 184-190. İnkılâp gazetesinde Arif Oruç'un bu makalesine karşı Ali Naci Bey imzalı bir yazı 17 Ekim'de yayınlanmıştır. “... Belediye intihabına, Fethi Beyi iktidar sandalyasına oturtacak kısa yolun birinci merhalesi olmaktan başka bir kıymet vermediği anlaşılan Serbest Fırka, neticenin matluba muvafık çıkmadığını görünce, dümeni çevirip yeni bir yol tuturmağa başladı. Fikirlerinin naşiri olan “Yarın” paçavrasile dün başka bir fikir ortaya attı: Müsessel vatan haini Arif Oruç yazdığı makalede teklif buyuruyor: Evvela halkın ızdırabından başlayarak İsmet Paşanın mücerrep kıfayetsizliğini anlatıyor ve Fethi Beyin ve diğer hiçbir kimsenin bu şerait dahilinde işbaşına gelebileceğini söyleyerek, Gazi Hazretlerinin başvekâleti kabul edip Reiscumhurluğu Fevzi Paşaya terketmeleri tavsiyesinde bulunuyor!” Ali Naci, “Gazi Mustafa Kemal Milli Bir Mefhumdur!”, *İnkılâp*, 17 Teşrinievvel 1930., 1. Yazıda “dün” denildiğine göre Arif Oruç'un köşe yazısı 16 Ekim'de yayınlanmış olmalı. Yukarıda altı çizilen yazı ise 9 Ekim tarihli. Yani Ahmet Ağaoğlu'nun aktardığı tarihten bir hafta önce yayınlanmıştır.

74 Ali Naci, “Nereye Gidiyoruz?”, *İnkılâp*, 11 Teşrinievvel 1930., 1.

75 Ali Naci, “Meşrutiyet Hortluyor!”, *İnkılâp*, 12 Teşrinievvel 1930., 1.

15 Ekim’de, “*Şimdi de intihabatı feshettirmeğe çalışacaklar!*” manşetiyle çıkan İnkılâp gazetesi, Fethi Beyin, CHF’nin kazandığını görünce, “*emirname*” yayınlarak “*mütemadiyen zabıt tutulmasını*” istediğini haber yapmıştır.⁷⁶ Bir gün sonraki gazetede ise Antalya seçimlerinde yaşanan olaylara yer verilirken, İstanbul Fatih’te SCF’den parasını alamadığı için CHF’ye gelenler olduğu söylenmektedir. Ali Naci Bey ise yazılarında ihtilal vurgusu yapmaya devam etmiştir. “*Salihlide jandarma kumandanını yaraladılar, İzmirde bir polisin üstünü başını parçaladılar, Samsunda belediyye hücum ettiler... Yoksa bu memlekette, bu adamların dediği gibi hakikaten hükümet yok mu?*” şeklinde yazan Ali Naci Bey, “*İhtilal daha başka türlü nasıl olur?*” diye başlık koymaktan çekinmemiştir.⁷⁷

Seçim sonuçlarını 20 Ekim’de duyuran gazete; “*İntihabatı Halk Fırkası 35934 Reyle Kazandı, Serbest Fırka Ancak 12813 Rey Alabildi*” manşetiyle çıkmıştır. “*Karşıyakada, Aydın, Denizlide, Torbalıda Halk Fırkası kahir ekseriyetle kazandı*”, “*Antalyada zafer temin edildi*” gazetesinin birinci sayfasındaki başlıklar arasındadır.⁷⁸ Bir gün sonraki sayısında Türkiye’nin hemen her yerinde CHF’nin büyük çoğunlukla kazandığını yazan İnkılâp, İzmir’de SCF’nin 9600 oyuna karşılık, CHF’nin 14624 oyla seçimi kazandığını kaydetmiştir.⁷⁹

1930 seçimlerinde 502 Belediye için sandık başına gidilmişti. SCF 37 ilde seçimlere katıldı ve Samsun ile Silifke il merkezlerinin de aralarında olduğu toplam 40 yerde seçimleri kazandı.⁸⁰ SCF lideri Fethi Bey, 6 Kasım’da seçim döneminde yaşananları TBMM gündemine taşıdı. 15 Kasım’da TBMM’de başlayan görüşmeler, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya’nın Meclis’ten güvenoyu almasıyla sonuçlandı.⁸¹ Meclis’teki şiddetli tartışmaların üstünden 48 saat geçtikten sonra, SCF kendini feshetti.

2. 3. İnkılâp Gazetesinde SCF’nin Feshi ve CHF’deki Gelişmeler

Tüm bu yaşananlardan sonra, 1930’un son günlerinde Fethi Bey, Mustafa Kemal Paşa ile karşı karşıya kalmamak için partisini kapatmıştır.⁸² SCF’nin fesih haberini 17 Kasım’da “*Serbest Cumhuriyet Fırkası Nihayet İnhilâl Etti*” başlığıyla veren İnkılâp gazetesi, 18 Kasım’da Fethi Bey imzasıyla SCF’nin feshini içeren beyannameyi yayınladı. “*... tahakkuk eden şekle göre fırkamızın atiyen Gazi Hazretleriyle siyasi*

76 *İnkılâp*, 15 Teşrinievvel 1930., 1.

77 Ali Naci Bey, “İhtilal daha başka türlü nasıl olur?” *İnkılâp*, 16 Teşrinievvel 1930., 1.

78 *İnkılâp*, 20 Teşrinievvel 1930., 1.

79 *İnkılâp*, 21 Teşrinievvel 1930., 1.

80 Öz, *Serbest Cumhuriyet*, 188. Yetkin, SCF’nin kazandığı belediye sayısını 31 olarak vermektedir. Yetkin, *Serbest Cumhuriyet*, 191.

81 Yetkin, *Serbest Cumhuriyet*, 193-204. 15 Kasım’da TBMM’de yapılan görüşmelere katılan Yakup Kadri Bey, yıllar sonra yayınlanan anılarında, Meclis’te, CHF’li vekillerin karşısında tek başına kalmış olan Fethi Bey’in, gösterdiği performanstan etkilendiğini anlatır. “*(...) o gün ya da gecedan beri bir hürmet ve muhabbet hissi duymaya başladığını*” itiraf eden Yakup Kadri, İnkılâp gazetesindeki yazılarını da kapsayan bir pişmanlığımı dile getirmiştir. “*... ona karşı açılmış olan basın polemiklerine katılmış olmaktan pişmanlık duymaya başlıyordum.*” Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1984), 119.

82 Okyar-Seyitdanlioğlu, *Fethi Okyar’ın*, 159-163.

sahada karşı karşıya gelmek vaziyetinde kalabileceği anlaşılmıştır. Bu vaziyette kalacak siyasi bi teşekkülün mevcudiyetini fırka müessisi sıfatile muhafaza ve idameyi muhal buluyorum. Bu sebeple Serbest Cümhuriyet Fırkasının feshine karar verdim.” Fethi Beyin beyannamesinin altında yer alan haber “S. Fırkanın merasimi tedfinesi! (cenaze töreni) Ne kendi eyledi rahat ne halka verdi huzur yıkıldı gitti cihandan dayansın ehli kubur!” başlığını taşımaktadır. “İnfisahın (dağılmanın) hakiki sebebi ne?” sorusuna, yaklaşan seçimler öncesi parti nizamnamesinde yapılan değişikliklerle, milletvekili adaylarını seçme yetkisinin parti başkanına verilmesinin, Fethi Bey’in Gazi ile karşı karşıya kalma noktasını daha görünür yaptığı cevabı verilmiştir. Aslında bu konu SCF kurulurken, Yalova’da yapılan görüşmelerde de gündeme gelmiş ve Fethi Bey’in Gazi’nin CHF adaylarını ilan ve tavsiye etmesi durumunda, Cumhurbaşkanı olarak tarafsızlığının kalmayacağını ve buna razı olmadığını söylemesi üzerine, Mustafa Kemal Paşa; “Elbet ileride bir şekil buluruz” diyerek konuyu kapatmıştı.⁸³ Aradan geçen zaman sorunun aşıldığını değil, bardağı taşıran damlaya dönüştüğünü gösteriyor. İnkılâp gazetesi üçüncü sayfasında, Aydın, Samsun, Bursa, Kırklareli ve Adana illerini sayarak, SCF’nin lağvının halk nezdinde sevinçle karşılandığı haberine yer vermiştir.⁸⁴ İç sayfada yer alan bu küçük haberde, SCF’nin seçimleri kazandığı Samsun’un da yer alması dikkat çekicidir.

Ertesi günkü İnkılâp gazetesinin ilk sayfasında “Serbest Fırkanın şubelerindeki eşyası haraç mezat satılığa çıkarıldı!”⁸⁵ haberi manşettyken, 20 Kasım’da Ali Naci Bey imzalı başyazı “Ucubenin ölümü!” başlığını taşıyordu. “Dört ay önce bir gece, Yalovada doğan gayritabii çocuk öldü” diyen Ali Naci Bey, bir kez daha Fethi Bey’i süreci, “iktidara gelme bahanesi” olarak görmekle eleştiriyordu.⁸⁶

SCF’nin kapandığı günlerde, milletvekili olmayan isimler üzerinden yeni bir parti kurulmasına, ihtimal dahilinde bir varsayım olarak değinen İnkılâp gazetesi, Terakkiperver Fırka’nın yeniden açılmasına yönelik iddia barındıran iki haber yapmıştır. İlk olarak İzmir’den iletilen bir habere iç sayfasında küçük bir yer ayıran gazete, “Refet Paşa’nın Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını ihya edeceğine dair olan rivayetlerin burada (İzmir’de) hiçbir tesir hasıl etmediğini” aktarmıştır. Ertesi gün gazetenin ilk sayfasında yer alan haber daha dikkat çekicidir: “Terakkiperver Fırka mı? Refet Paşadan sonra Kâzım Kara Bekir Paşa da Ankara’ya gitti!” başlıklı haberde, TCP’nin yeniden faaliyete geçirileceğine yönelik söylentiler hatırlatarak, her ne kadar Refet Paşa’nın rivayetleri yalanladığı söylene de Kazım Karabekir Paşa’nın da Ankara’ya gelmesi “manidar” bulmuştur.⁸⁷ SCF kapandıktan sonra TCP’nin yeniden faaliyete geçebileceğinin konuşuluyor oluşu, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Terakkiperver Fırka tecrübesinin kamuoyunda, basında ve CHF içerisinde canlılığını koruduğunu gösteriyor. İlerleyen yıllarda SCF tecrübesi de tıpkı Terakkiperver Fırkası gibi özellikle CHF içerisinde turnusol işlevi görecektir etkileriyle uzun yıllar canlı kalmıştır.⁸⁸

83 Okyar-Seyitdanlıoğlu, *Fethi Okyar’ın*, 126-127.

84 *İnkılâp*, 18 Teşrinisani 1930., 1.

85 *İnkılâp*, 19 Teşrinisani 1930., 1.

86 Ali Naci, “Ucubenin Ölümü!”, *İnkılâp*, 20 Teşrinisani 1930., 1.

87 *İnkılâp*, 23 Teşrinisani 1930., 1.

88 Selçuk, “Ahenk”, 189.

Diğer taraftan İnkılâp gazetesi haberlerinden anlaşıldığı kadarıyla Kasım ayında CHF içinde de dikkat çeken gelişmeler yaşanıyordu. Örneğin 24 Kasım tarihli İnkılâp gazetesinin birinci sayfası, gazetenin o tarihe kadar izlediği yayın politikasından farklı bir tutumun ipuçlarını içermesi açısından kayda değerdir. SCF kapandıktan sonra uzun bir yurt gezisine çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın, gezi sonrasında CHF'den ayrılacağı yönündeki “şayiaları” manşetten veren gazete, “*Halk muztariptir!*” başlığını taşıyan başyazısında, Ali Naci imzasıyla şu tespitlere yer vermiştir: “*İsmet Paşanın İnönüde, Lozanda yaptığı hizmetler unutulamaz, fakat memleketin bugün ıstırap çektiği de göze batan bir hakikattir; asla inkar olunamaz! Serbest Fırkanın en büyük eyiliği memleketteki umumi hoşnutsuzluğu meydana çıkarması oldu.*”⁸⁹ Haberin ve başyazının üslubu, İnkılâp gazetesinin Halk Fırkası'na ve İsmet Paşa'ya yönelik o güne değin benimsediği tavizsiz savunmacı dilden farklıdır. Bu fark; sağladığı imkanlarla gazetenin yayınlanmasına hamilik edenin İsmet Paşa olduğu yönündeki iddialarla yayın hayatına başlayan İnkılâp gazetesinin ve sahibi Ali Naci Bey'in, kesinliği bilinmeyen Mustafa Kemal Paşa merkezli bir gelişme ihtimalinde dahi, Gazi'nin yanında olduğunu açıkça ifade etme çabasının sonucudur. Bir gün sonra da Mustafa Kemal Paşa'nın yurt gezisine değinen Ali Naci Bey, Gazi'nin üç aydır duyduğu şikayetleri yerinde görmek için bu geziye çıktığına değinerek; “*Filvaki, Cümhuriyet Halk Fırkası, bugün adeta yeni bir fırka yapılmış gibi cezri bir tasfiye ve ıslahata muhtaç vaziyettedir.*” demiştir.⁹⁰ Bu tespitin ilgi çekici vurgusu, Mustafa Kemal Paşa'nın “*üç aydır kulaklarını dolduran şikayetlerden*” bahsedilmesidir. SCF kurulmadan önce Mustafa Kemal Paşa'ya hiçbir şikayetin ulaşmadığını düşündüren bu anlatım, SCF'nin “*umumi hoşnutsuzluğu*” ortaya çıkardığı tespitini bir kez daha doğrulamaktadır.

CHF'ye yönelik dikkat çeken bir diğer gelişme ise; bir süredir devam eden ıslahat çalışmaları kapsamında toplantılar yapılması ve daha önemlisi yeni bir tüzük ile program hazırlanması için harekete geçilmiş olmasıdır. 11 Kasım tarihli İnkılâp gazetesinde, CHF İl yöneticilerinin Ankara çağırıldığı manşetten verilirken, “*esaslı bir program*” için çalışmaların başladığı haber olarak yer almıştır.⁹¹ Hazırlıklarına başlanan bu program 1931 yılında toplanacak 3. Kurultay'da kabul edilecek ve CHF'nin ilk programı olarak tarihteki yerini alacak. Bu Program ilk olmasının yanı sıra *Kemalizm* kavramını içermesiyle de önem taşımaktadır. SCF deneyiminin sonuçları arasında; partinin, devrimlerin, yeni rejimin daha geniş kitlelere maledilmesine duyulan ihtiyaç ilk sırada yer almıştır. Çünkü SCF'nin kısa sürede çekim merkezi haline gelmesi, rejimin kırılmasını ve CHF teşkilatlarının eksiklerini gözler önüne sermiştir. Bu nedenle 30'lu yıllarda, Türkiye'nin siyasal gündemindeki konular arasında, Kemalizm'in resmi ideoloji olarak şekillendiği tartışmalar önemli bir başlık olarak yerini korumuştur. 1930 seçimlerinde “*faşizm*” isteyen Ali Naci Bey, SCF kapandıktan sonra ülke gündemine hakim olan bu tartışmalara da kayıtsız kalmamış, İnkılâp gazetesinde “*Rusyada nasıl bir komünizm, İtalyada nasıl bir faşizm varsa bizde de bir Kemalizm olmalıdır*” diye

89 Ali Naci, “Halk Muztariptir!”, *İnkılâp*, 24 Teşrinisani 1930., 1.

90 Ali Naci, “Bizim Fırkanın Acınacak Hali”, *İnkılâp*, 25 Teşrinisani 1930., 1.

91 *İnkılâp*, 11 Teşrinisani 1930., 1.

başlayan bir köşe yazısı kaleme almıştır.⁹²

İnkılâp gazetesinin Fethi Bey aleyhindeki yazı ve haberleri SCF'nin feshi sonrasında da devam etmiştir. Örneğin; 7 Aralık'taki baş yazısında Ali Naci Bey, bir kez daha Fethi Beyi Başvekil olmayı istemesi üzerinden ağır ifadelerle eleştirmiştir. “Başvekillik ihtirası” başlıklı yazıda, Rauf Orbay, Refet Bele ve Kazım Karabekir'in Mustafa Kemal Paşa ile aralarının açılması hatırlatılarak, Fethi Bey için de benzer bir ima yapılmış ve devamında İsmet Paşa'nın Başvekil olarak alternatifsiz olduğunu öne sürmüştür. Fethi Bey'i eleştiren Ali Naci Bey; “... *Fethi Bey Paris'e Büyük Elçi oldu. Beş sene orada ne iş yaptığı malûm değildir. Yalnız hiçbir büyük sefirin almadığı kadar para aldığı ve senede bir defa ya bir apartman almak veya İsmet Paşayı -hayatını Pariste geçiren mühim bir ada sıfatile! Tenkit etmek için memleketi teşrif buyurduğunu pek iyi hatırlıyoruz. Her gelişinde tenkitleri artık baş ağrısı vermeğe başlayan Fethi Bey, bu sene gelince sokak dedikodularını program diye yazdı ve buna müstenit bir fırka yaptı. Bu hareketin müsadelerini alınca bir iki ay içinde başvekil olacağı zehabına kapıldı*” demiştir. Ali Naci Bey yazısında; gericileri, sabıkalıları arkasına alan Fethi Bey'in, yobazların omuzuna basarak Başvekil olma isteğinin akıbetinden korktuğu için partisini feshettiğini öne sürmüştür.⁹³ Ali Naci Bey'in Fethi Bey'e ilişkin olumsuz yorumları, dönemin basınına hakim olan genel tutumun mu bir parçası mıdır? Yoksa, bahsettiği diğer isimler gibi Fethi Bey'in de Mustafa Kemal Paşa ile arası açılacağına olan inancı mı onu böyle davranmaya yöneltmiştir? Yanıt vermek zor fakat şu kadarını söyleyebiliriz ki; SCF kapandıktan sonra, milletvekili olarak TBMM'de siyasal çalışmalarına devam eden Fethi Bey gerek TBMM'deki çalışmaları, gerek Türk siyasal yaşamına bıraktığı iz üzerinden, sık sık gazetelere konu olmaya devam etmiştir.⁹⁴

Aynı günlerde SCF'nin sözcülüğünü yapan “*Yarın*” gazetesine ve sahibi Arif Oruç'a yönelik İnkılâp gazetesinin tutumuna değinmekte gerekirse, ilk dikkat çeken; iki gazete arasındaki husumetin, SCF kapandıktan sonra da devam ettiğidir. Yayına başladığı günden itibaren Arif Oruç'u vatan haini olarak itham eden İnkılâp gazetesi, “*İşte İspat Ediyoruz*” manşetiyle Mustafa Kemal Paşa'nın kaleme aldığı *Nutuk*'ta ve İstiklal Mahkemesi tutanaklarında Arif Oruç hakkında yazılanları yayınlamıştı.⁹⁵ Yerel seçimlerin ardından yapılan bu yayını, SCF kapandıktan sonra, Arif Oruç'un Fethi Beyi ve başka kişileri de dolandırdığını iddia eden yazı dizileri takip etti.⁹⁶

CHF'ye ve İnönü'ye yakınlığı su götürmez olan İnkılâp gazetesi, yayın hayatına başladığı ilk günden itibaren en ağır ifadelerle Yarın gazetesini hedef almış olmasına rağmen, tüm tartışmalı haber ve yorumlarına karşın, SCF'nin faal olduğu dönemde Yarın gazetesi resmi makamlar tarafından her hangi bir yaptırıma maruz kalmamıştır.

92 Ali Naci, “Rusyada nasıl bir komünizm, İtalyada nasıl bir faşizm varsa bizde de bir Kemalizm olmalıdır”, *İnkılâp*, 2 Kanunuevvel 1930., 1.

93 Ali Naci, “Başvekillik İhtirası”, *İnkılâp*, 7 Kanunuevvel 1930., 1.

94 Ahmet Gülen, “Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Faaliyetleri”, *TBMM'nin Açılışının 100. Yılı: Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye'de Demokrasi Sempozyumu Cilt 1*, (Ankara: ATAM Yayınları, 2021).

95 *İnkılâp*, 22 Teşrinievvel 1930., 1.

96 *İnkılâp*, 21, 22, 23 Teşrinisani 1930., 1.

Bu durum SCF'nin feshi ile değişmiştir.⁹⁷ Nihayetinde İnkılâp gazetesinin 4 Aralık'ta yayınlanan nüshası; “*Vatan haini ve dolandırıcı Arif Oruç tevkif edildi*” manşetiyle çıkmıştır.⁹⁸ *Yarın* gazetesindeki İzmit Valisi Eşref Bey'i hedef alan, “*Dayak Ziyafeti*” başlıklı yazı ve karikatür nedeniyle açılan davadan 1 yıl 3 ay 15 gün hapis ve 312 lira para cezası alan Arif Oruç, 6 Mayıs 1931'e kadar tutuklu kalmıştır. Yarın gazetesi ise 19 Ağustos 1931'de kapanmıştır.⁹⁹

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci ve ikinci Başbakanları olarak halef selef olan İsmet İnönü ve Fethi Okyar, 1930 yılında iktidar ve muhalefet liderleri olarak karşı karşıya geldiler. Okyar Başvekilliği devraldığı ve tekrar devrettiği İnönü karşısında, iktidarı bu kez sandık yolu ile geri almayı hedeflemiştir. Oysa ki Okyar'dan kurması istenen ikinci partiye, iktidarı amaçlamayacağı beklenen bir yapılanma olarak, muvazaalı bir şekilde izin verilmiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşunda, *Takrir-i Sükûn Dönemi* uygulamalarının neden olduğu sıkışmışlığın, 1929 küresel *Büyük Buhranı* ile birleşen etkilerinin yanı sıra Mustafa Kemal Paşa'nın Batılı devletler nezdinde, yeni Cumhuriyetin nasıl algılandığına ve kendisinden sonra nasıl süreceğine ilişkin kaygıların da etkili olduğu bilinmektedir. Bu görüşlerin, Mustafa Kemal Paşa'nın yakın çevresi tarafından aynı şekilde benimsenmediği, SCF deneyiminin kısa sürede başarısız bir çok partili sistem girişimi olarak sona ermesinde belirleyici faktörler arasındadır. Gazi'nin çevresi, SCF karşıtı görüşlerini daha çok basın üzerinden dile getirmişler ve süreç boyunca olumsuz tonu artan bir dil kullanmışlardır.

Daha önce de belirtildiği gibi; dönemin gazetelerinin iki parti etrafında kümelenmesi; gazetelerin, basın organlarından beklenen niteliklerin uzağında kalmasına sebep olmuş, hatta süreç içerisinde siyasal ve toplumsal kutuplaşmayı besleyen ve

97 Avşar, Serbest, 27.

98 *İnkılâp*, 4 Kanunievvel 1930., 1.

99 1933 yılında Basın Yasasında yapılan değişiklikte gazetecilik yapma imkanı kalmayan Arif Oruç, Bulgaristan'a sürgün gitmiştir. Yarın Gazetesi'ni Bulgaristan'da da yayınlayan Oruç, 1937 yılında Türkiye'ye geri döndü. 1949 yılında Milliyet gazetesinin yayını için izin aldı ve bu gazeteyi, 1930'lu yılların başında İnkılâp gazetesinde “*vatan haini Arif Oruç*” afişiyle yazı dizileri hazırlayan Ali Naci Karacan'a devretti. Karacan'ın Milliyet gazetesinde Arif Oruç'un roman tefrikaları yayımlandı. Bir dönemin en ağır kalem kavgasına tutuşan iki ismi barışmakla kalmamış, 9 Ekim 1950'de yaşamını kaybeden Arif Oruç için Ali Naci Bey, Milliyet Gazetesi'nde şunları yazmıştır: “*Arif Oruç, bu memleketin siyasî tarihi yazılırken unutulmayacaktır. Millî harekâta yalnız kalemiyle değil, silâhiyle katılan, cephelelerde düşmana kurşun atan Arif Oruç, vatan vazifesini başardıktan sonra siyasî hayata atılmış, idare sistemindeki fena gidişi, tenkid etmiş, tutulan yolun kötü bir yol olduğunu korkmadan haykarmıştır. O zamanlar Başbakan olan İsmet İnönü'ye karşı açtığı mücadele, yaptığı hücumlar, onun siyasî hayatının en temiz ve güzel örneklerindedir. Arif Oruç, çok genç öldü. Hapishanelerin rutubetli ve zehirli havası, muhtelif ameliyatlara, hastalıklar onu harap etmişti. Hastalığına rağmen fikrî ve siyasî mücadelede yine demir gibiydi. ...Arif Oruç'un hamuru çile ile yoğurulmuştur. O çile çekmek için yaratılmıştır. Çile içinde doğdu, çile içinde yaşadı, çile ve nisan içinde ölmüştür”.* <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/arif-oruc-1893-94-1950-ve-yarin-gazetesi/> Yarın gazetesinin Bulgaristan'daki sayıları için bkz. Mete Tunçay, *Arif Oruç'un Yarın'ı*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991).

derinleştiren bir enstrumana çevirmiştir. İnkılâp gazetesi bu tespiti doğrulayan bir örnektir. CHF'yi desteklemek amacıyla başladığı yayın hayatında, SCF'ye yönelik izlediği yayın politikası, hem iktidarın söylemini yansıtan hem de şekillendiren içeriğe sahiptir. Bu makalenin konusu olan Ali Naci Karacan'ın İnkılâp gazetesi yukarıdaki tespitleri doğrulayan bir örnektir ve diğer CHF'yi destekleyen gazetelerle birlikte SCF deneyiminin akim kalmasında pay sahibidir.

Bu makalede SCF'nin faaliyette olduğu 99 gün içerisinde yaşanan bazı önemli gelişmeler tespit edilerek; İnkılâp gazetesinin yayına başladığında yaşananlar, Fethi Bey'in olaylı Ege gezisi, 1930 Belediye Seçimleri ve SCF'nin feshedilmesi ve sonrasında yaşananlar, İnkılâp gazetesinin nüshaları üzerinden ele alınmıştır.

Öncelikle İnkılâp gazetesinin, dönemin basınına anlamak için de bir örnek teşkil ettiğini belirtmek gerekir. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun yürürlükten kalktığı ilk yıllarda, gazetelerin sayısında artış gözlenirse de yayın organları konumlarını, siyasal yakınlık üzerinden tarif etmeye devam etmişlerdir. Muhalefetin güçlü olduğu yerlerdeki muhalif gazetelerin SCF'ye verdiği destek ve İnkılâp'ın da içinde yer aldığı CHF'yi destekleyen gazetelerin varlığı bunu açıkça göstermektedir.

CHF'nin 1930'lara değin ideolojik kesinlikler içeren bir programa sahip olmaması, CHF'yi destekleyen bir gazetede ideolojik tartışmalardan çok, gündelik siyasetin sonuçlarını etkilemeye dönük söylem inşa edilmesi şeklinde kendini göstermektedir. Demiryolu polemğinde Fethi Bey'in *Büyük Buhran*'ın etkilerine karşı ekonomide liberalleşmeye dönük önerileri küçümseme ve anlamadığına dönük yorumlarla karşılanmış, muhalefet liderinin olaylı Ege gezisi ise Fethi Bey'i ekonomik ve toplumsal yaşama yönelik söylemlerinin yok sayılarak, yeni Cumhuriyet'in karşıtları için bir çekim merkezi haline gelmesi üzerinden yansıtılmıştır. Fethi Bey'in liderliğinin, İnönü karşısında yetersizliği, onun "*lider*" olarak anıldığı metinlerde "*büyük lider*", "*zavallı*", "*yaprak gibi titreyen*" gibi alaycı ifadelerin tercih edilmesiyle ortaya konurken, karikatürlerle de bu dil görsel olarak beslenmiştir. Fethi Bey'in Cumhuriyet karşıtı olarak görülenlerle birlikte anılması, SCF sözcülüğünü üstlenen *Yarın* gazetesi ve Arif Oruç üzerinden başlamış, Ege gezisindeki olayların kontrolden çıkmasıyla derinlik kazanmıştır. İnkılâp gazetesinin, Okyar'ın İzmir'i ziyareti esnasında meydana gelenleri aktarırken işgal günlerini hatırlatması, CHF kitlelerini "*şuurlu*" ve "*milli*" olarak tanımlarken, SCF'yi destekleyen kitleleri olduğundan küçük, kanunsuz ve bozguncu kişiler olarak yansıtması dikkat çekicidir. İktidar çevrelerinde SCF'nin kuruluşuna temkinli olan bakışın bu gezi ile olumsuz yönde kesinliğe evrildiği söylenebilir. 1930 Belediye Seçimlerinde yaşananlar bu nedenle itidalden uzaktır. Gazete, SCF'ye destek verenler içerisinde Milli Mücadele döneminin vatan hainlerini, azınlıkları ve iç isyanlardaki asileri saymakta bir beis görmemiştir. Seçimlerde SCF'nin "*bozguncu*" olduğu her fırsatta dile getirmiştir. SCF'nin kendisi feshederek siyasal yaşamdan çekilmesi, gazetenin haber dilinde SCF'ye karşı kazanılmış bir savaş duygusunu gizlemeyen açıklıkla aktarılmıştır. Belediye Seçimlerinde kazanılan "*zafer*"ler, SCF'nin "*gömülmesi*" ile zirveye ulaşmıştır. Gazete, SCF kapandıktan sonra siyasal yaşamı milletvekili olarak devam eden Fethi Bey'i, yine Arif Oruç üzerinden farklı bir konuma

yerleştirmiştir. Fethi Bey, Arif Oruç tarafından “*kandırılanlar*” dan birisidir. Diğer taraftan ilginç bir ayrıntı olarak yine SCF’nin kapandığı dönemde İnkılâp gazetesinin ve Ali Naci Bey’in halkın ekonomik sıkıntılarını da görmeye başlamasıdır. “*Halk Muztarıptır*” çıkışı ve gazetenin SCF’yi aslında “*halkın dertlerini ortaya çıkardığı için*” örtülü bir takdirle anması örnek gösterilebilir. Bu dönemde gazete yeniden alternatifsiz kalan iktidar içinde; İsmet Paşa’nın değil Mustafa Kemal Paşa’nın yanında konum almıştır. Oysa ki gazetenin kuruluşunda İsmet Paşa’nın sağladığı maddi imkan ile yayına başladığı iddiası basındaki tartışma konularından birisiydi. SCF’nin kısa süreli varlığı yalnızca halkın dertlerini ortaya çıkarmakla kalmamış, rejimin kırılma noktasının yanı sıra CHF’nin ideolojik ve örgütsel eksikliklerini de görünür, tartışılır hale getirmiştir. İlk olarak Yakup Kadri’nin köşe yazılarında yer alan Fırka eleştirisi, parti içinde başlayan arayışların ve çalışmalarına dair haberler şeklinde sürmüştür. Muhalefetin varlığında “*faşizme benzeyen*” yönetim isteyen İnkılâp’ın başyazarı Ali Naci Bey, SCF kapandıktan sonra “*...bizde de Kemalizm olmalıdır*” şeklinde yazılar kaleme alarak CHF’nin ideolojik arayışında görüş belirtmiştir.

Tüm bu değerlendirmelerin ışığında son olarak SCF deneyimi sürecinde İnkılâp gazetesinin varlığının ve etkilerinin; Tek Parti döneminde siyasal rekabetin sınırlarını, basın rolünü ve tek parti rejiminin kendini tahkim etme sürecini anlamak açısından örnekler içerdiğini söyleyebiliriz. Bu makalede, çeşitli örnekler bu amaçla ele alınmıştır. SCF deneyimi ve dönemin basını Türkiye’de çok partili hayata geçişin sancılı doğasını ve basının siyasal mücadeledeki işlevini göstermesi bakımından yapılacak yeni okumalara açıktır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı:
BCA, 030-10-82-336-29
BCA. 490-01-1-4-14
BCA. 490-01-63-240-3

II. Araştırma Eserler

- Ağaoğlu, Ahmet, *Serbest Fırka Hatıraları*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.
- Avşar, Abdülhamit, *Serbest Cumhuriyet Fırkası*, Ankara: Maarif Mektepleri, 2018.
- Balkaya, İhsan Sabri, *Ali Fethi Okyar*, Ankara: ATAM Yayınları, 2021.
- Balkaya, İhsan Sabri, *1930 Sonun Başlangıcı*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2016.
- Emrence, Cem, *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Gülen, Ahmet, *Kronolojik Serbest Cumhuriyet Fırkası Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2022.
- İnönü, İsmet, *Defterler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Politikada 45 Yıl*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1984.
- Koçak Cemil, *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Naskali, Emine Gürsoy, *Celal Bayar Arşivinden Serbest Fırka Anıları*, İstanbul: Doğan Kitap, 2015.
- Okyar, Osman – Seyitdanlıoğlu, Mehmet, *Fethi Okyar'ın Anıları: Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997.
- Öz, Eyüp, *Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Muhalif Ege*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.

- Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti 'nde Tek-Parti Yönetimi 'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara: Yurt Yayınları, 1981.
- Sertel, Zekeriya, *Hatırladıklarım*, İstanbul: Can Yayınları, 2015.
- Yalman, Ahmet Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, Cilt 3 (1922-1944)*, İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970.
- Yetkin, Çetin, *Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997.

III. Süreli Yayınlar

İnkılâp

Yarın

IV. Makaleler

- Ali Naci, “Anarşi”, *İnkılâp*, 9 Teşrinievvel 1930.
- Ali Naci, “Başvekillik İhtirası”, *İnkılâp*, 7 Kanunuevvel 1930.
- Ali Naci, “Bizim Fırkanın Acınacak Hali”, *İnkılâp*, 25 Teşrinisani 1930.
- Ali Naci, “Gazi Mustafa Kemal Milli Bir Mefhumdur!”, *İnkılâp*, 17 Teşrinievvel 1930.
- Ali Naci, “Halk Muztariptir!”, *İnkılâp*, 24 Teşrinisani 1930.
- Ali Naci, “İhtilal daha başka türlü nasıl olur?” *İnkılâp*, 16 Teşrinievvel 1930.
- Ali Naci, “İzmir Tezahürü”, *İnkılâp*, 6 Eylül 1930.
- Ali Naci, “Meşhur Nutuk”, *İnkılâp*, 9 Eylül 1930.
- Ali Naci, “Meşrutiyet Hortluyor!”, *İnkılâp*, 12 Teşrinievvel 1930.
- Ali Naci, “Nereye Gidiyoruz?”, *İnkılâp*, 11 Teşrinievvel 1930.
- Ali Naci, “Ucubenin Ölümü!”, *İnkılâp*, 20 Teşrinisani 1930.
- Ali Naci, “Rusyada nasıl bir komünizm, İtalyada nasıl bir faşizm varsa bizde de bir Kemalizm olmalıdır”, *İnkılâp*, 2 Kanunuevvel 1930., Rıfat N., “1930 Seçimleri ve Serbest Fırka'nın Azınlık Adayları”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 167, (1997): 25-34.
- Bali, Rıfat N., “1930 Seçimleri ve Serbest Fırka'nın Azınlık Adayları”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 167, (1997): 25-34.
- Balkaya, İhsan Sabri, “1930 Antalya Belediye Seçimleri ve Yansımaları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2018): 22/2: 1075-1091 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/494422>.

- Gülen, Ahmet, "1930 İstanbul Belediye Seçimleri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39 /107, (2023): 177-210. <https://doi.org/10.33419/aamd.1301518>
- Gülen, Ahmet, "Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Faaliyetleri", *TBMM'nin Açılışının 100. Yılı: Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye'de Demokrasi Sempozyumu Cilt 1*, (Ankara: ATAM Yayınları, 2021).
- Selçuk, Fatih, "Ahenk Gazetesi Başyazarı Mehmet Şevki Ertuğrul'un Serbest Fırka Hatıratı ve Tek Parti Dönemine Dair Düşündükleri", *Belgi Dergisi*, 29 (2025): 161-193.
- Selçuk, Fatih, Fatih Selçuk, "Serbest Cumhuriyet Fırkası Bibliyografyası", *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*,10/1 (2025): 996-1053.
- Tunçay, Mete, "CHF'nin 1927 Kurultayının Öncesinde Toplanan İl Kongreleri" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 36/1, (2015).
- Yakup Kadri, "Bu muydu?", *İnkılâp*, 8 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "Cümhuriyet Halk Fırkası", *İnkılâp*, 2 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "Fethi Beye Düşen Görev", *İnkılâp*, 4 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "Hürriyet İsteriz!", *İnkılâp*, 18 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "İki Lider Arasında", *İnkılâp*, 5 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "İsmet Paşaya Açık Mektup", *İnkılâp*, 30 Ağustos 1930.
- Yakup Kadri, "Sağ, Sol", *İnkılâp*, 3 Eylül 1930.
- Yakup Kadri, "Zavallı Fethi Bey", *İnkılâp*, 7 Eylül 1930.
- Yıldız, Aytaç, "Erken Cumhuriyet Döneminde Siyasal Muhalefet ve Eleştirisi: Yarın'ı Okumak", *Tek Parti Döneminde Basın ve Basın Özgürlüğü* içinde, ed. Ahmet Kızılkaya, 45-68. Ankara: Gazi Kitabevi, 2022.

V. İnternet Kaynakları

- [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/177/Ali_Naci_Karacan_\(1896-1955\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/177/Ali_Naci_Karacan_(1896-1955)) (Erişim: 20.02.2026)
- [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/872/Arif-Oru%C3%A7-\(1893/94-1950\)-ve-Yar%C4%B1n-Gazetesi](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/872/Arif-Oru%C3%A7-(1893/94-1950)-ve-Yar%C4%B1n-Gazetesi) (Erişim: 20.02.2026)
- <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/f4bb6442-60f1-4a17-afe4-e6d686546ade> (Erişim: 20.02.2026)

Extended Abstract

In the political history of the Republic of Türkiye, the year 1930 witnessed a short-lived but intense rivalry between the ruling Republican People's Party (CHF) and the opposition Free Republican Party (SCF), led by İsmet İnönü and Fethi Okyar, respectively. This study examines this confrontation through the lens of *İnkılâp*, a prominent periodical of the era. It analyzes critical breaking points during the SCF's 99-day existence—specifically the “Railroad debates,” “Fethi Bey's Aegean tour,” the “1930 Municipal Elections,” and the “dissolution of the SCF”—within the context of the newspaper's reporting language and editorial policy.

The establishment of the SCF was realized with the approval of Mustafa Kemal Pasha, ostensibly to alleviate the social impact of the Law on the Maintenance of Order (*Takrir-i Sükûn*) and the economic constraints of the 1929 Great Depression, as well as to bolster Türkiye's image of democratization in the West. Conceived initially as a “collusive” opposition party not aiming for power, the SCF, under Fethi Okyar's leadership, garnered unexpected public support. However, during this process, Mustafa Kemal Pasha's inner circle and the CHF bureaucracy perceived the transition to a multi-party system as a threat to the regime. This study demonstrates how these anxieties were transformed into anti-opposition sentiment through the press, specifically via the example of *İnkılâp* newspaper under the management of Ali Naci Karacan.

Methodologically, the study posits the newspaper not as a neutral source of news but as an active political actor fueling political and social polarization. While the number of press organs increased in the post-*Takrir-i Sükûn* period, they qualitatively continued to lean on centers of political power. While the opposition newspaper *Yarın* acted as the mouthpiece for the SCF, *İnkılâp* assumed a central role in constructing the discourse of the CHF government.

Discourse analysis reveals a systematic delegitimization of SCF leader Fethi Okyar and his party. In the railroad debates, Fethi Bey's liberal economic proposals were belittled, while statism was defended as absolute truth. The intensity of discursive violence peaked during Fethi Bey's eventful Aegean tour. *İnkılâp* reported Okyar's visit to İzmir and the public interest he received using provocative language reminiscent of the occupation days during the War of Independence. While CHF supporters were defined as a “conscious and national” mass, the SCF base was labeled “lawless,” “defeatist,” and “anti-national will.” By equating SCF supporters with regime opponents, traitors, and minorities, the newspaper turned political competition into a war of “national defense.” Furthermore, Fethi Bey's leadership was mocked in cartoons and columns with expressions such as “pitiful” and “trembling like a leaf.”

The 1930 Municipal Elections process was reflected not as a democratic exercise, but as a war to be won. The election results were celebrated as a “victory,” and the subsequent dissolution of the SCF as the “burial” of the opposition. However, a notable finding of the study is the shift in İnkılâp’s discourse immediately following the SCF’s closure. With the headline “The People are Suffering” (Halk Muztarıptır), Ali Naci Bey indirectly acknowledged that the SCF had made the public’s economic grievances visible. In this period, the newspaper positioned itself directly alongside Mustafa Kemal Pasha rather than the İsmet Pasha government, initiating discussions on “Kemalism” to address the CHF’s ideological deficiencies.

Consequently, the SCF experience and the stance of İnkılâp newspaper illustrate how the press was transformed into a tool for regime consolidation during the Single-Party era. The newspaper serves as a historical example documenting the painful nature of the transition to a multi-party system and the CHF’s ideological quests, while delineating the boundaries of political competition in favor of the ruling power.

Ek 1:

Yeni Sayı 1000 No 9

İnkılâp

Yeni Sayı 1000 No 9

İnkılâpın temiz halkını bu çirkin hâdiseden tenzih ederiz
İnkılâpın yeni hâdisesini, yalnız tahvil-tahvile emsali gereği yapacak istediği, sonra, vassafîler, Fethi Beyden mülkünü tehir etmesi rica edilmemiştir. Meshur nutuk bugün şöyledir:

Zevceği Fethi Bey
Fethi Bey, bu hâdisenin, inkılâpın temiz halkını bu çirkin hâdiseden tenzih ederiz. İnkılâpın yeni hâdisesini, yalnız tahvil-tahvile emsali gereği yapacak istediği, sonra, vassafîler, Fethi Beyden mülkünü tehir etmesi rica edilmemiştir. Meshur nutuk bugün şöyledir:

İnkılâpın yigit evlatları silâhın ne vakit kullanacağını bilir!
İnkılâpın yigit evlatları silâhın ne vakit kullanacağını bilir! İnkılâpın yigit evlatları silâhın ne vakit kullanacağını bilir!

Gazi Hazretleri
Dün İsmet Paşayı rahatsızlarsın silâhın kullandığını biliyoruz.

Eğilimler: Senin namına ne cinayetler işleniyor!
Senin namına ne cinayetler işleniyor!

Kannanlık çelik penesi bu feet hâdiselerine sebep olanlara ebedette gâflarına gâpsacaktır.
Kannanlık çelik penesi bu feet hâdiselerine sebep olanlara ebedette gâflarına gâpsacaktır.

YAKUP KADİ

Yeni Sayı 1000 No 9

YARIN

30 AGUSTOS

Büyük zaferin yıl dönümü geldi. Cumhuriyet herşeyi büyük zaferle medyardı! Türkiye ondan doğdu...

İnkılâpın temiz halkını bu çirkin hâdiseden tenzih ederiz

S. L. C. Fırkası Nizamnamesi.
S. L. C. Fırkası Nizamnamesi.

30 Ağustos 1..

Adliye Vekili nutuklar söylüyor!

S. C. F. Lideri.

Yeni Sayı 1000 No 9

İnkılâp

Yeni Sayı 1000 No 9

DÜN SERBESTÇİLER İĞRENC HÂDİSELER ÇIKARDILAR
Nereye gidiyoruz? Nereye gidiyoruz?

AGREDAGDA KARDEŞLERİMİZİ ÖLDÜRENLERE REY VERMEYİN, DİYE BAĞIRDILAR
AGREDAGDA KARDEŞLERİMİZİ ÖLDÜRENLERE REY VERMEYİN, DİYE BAĞIRDILAR

BAZI SANDIK BAŞLARINDA İSEN HAYA BİTİLDİ HAVALERİ
BAZI SANDIK BAŞLARINDA İSEN HAYA BİTİLDİ HAVALERİ

Hararet değil, Fazilet gibi bir idare istiyoruz!
Hararet değil, Fazilet gibi bir idare istiyoruz!

BU HİMETTETE LAAL KALAN İSENE İZLEMEZ BİNAĞINA İRGİLETTİKTİR KIZININ
BU HİMETTETE LAAL KALAN İSENE İZLEMEZ BİNAĞINA İRGİLETTİKTİR KIZININ

Çirkin hâdiselerin tafsilatı
Kasım paşada, Balıta sandıklarına hücum ettiler. Lângada kafa yarıldı! TEVKİFAT YAPILDI

Kasım paşada rey sandıklarına hücum eden bir takım subkâhilar, gânsiciler ve çüpheli oğlan gâkalandı İTFAIYE MÜDAHALE ETTİ
Kasım paşada rey sandıklarına hücum eden bir takım subkâhilar, gânsiciler ve çüpheli oğlan gâkalandı İTFAIYE MÜDAHALE ETTİ

SERBESTÇİLER İPİYAYININ ARABALASHMA DA HÜCUM ETTİLER, ALTEZİN KIZILAR, HONTUMLAR KIZILAR ENNİHA YETİŞİ BAYRAK
SERBESTÇİLER İPİYAYININ ARABALASHMA DA HÜCUM ETTİLER, ALTEZİN KIZILAR, HONTUMLAR KIZILAR ENNİHA YETİŞİ BAYRAK

BU SÖZ YOKAK AVAK İZLEMEZLERİMİZİ AYI OZCAN İRGİLETTİ
BU SÖZ YOKAK AVAK İZLEMEZLERİMİZİ AYI OZCAN İRGİLETTİ

Marifet vekili
Marifet vekili

Valinin beyanatı
Valinin beyanatı

Boyunu, bosuna bakmadan!

DEVLET İŞLERİ

Fethi Bey — Aritik son taşınması, ver de biraz da son götüreyiz.

Fethi Beyin nimesini organı olduğuna şüphe kalmadığına göre uşağına bakıp Efendisini anılabiliriz